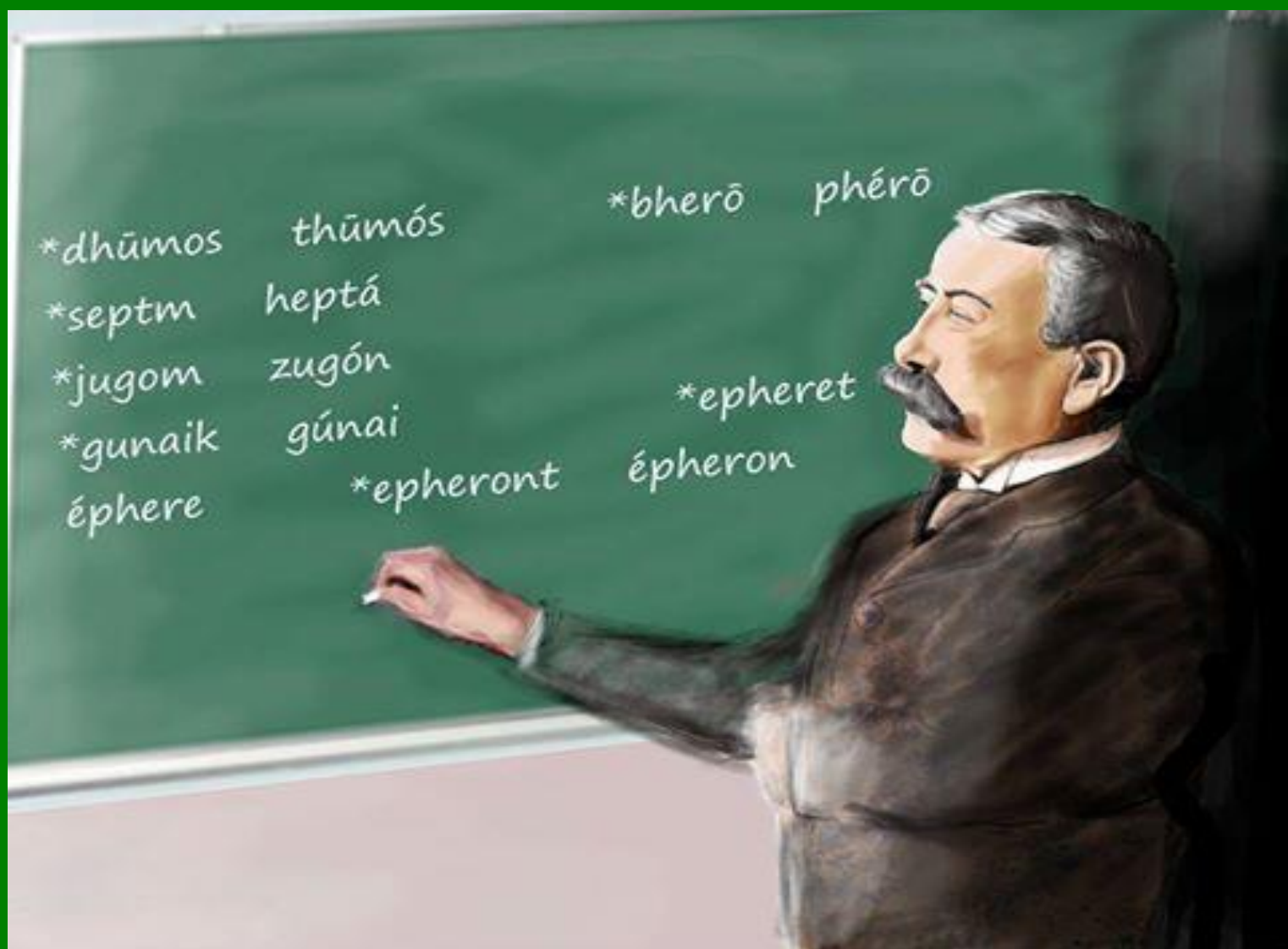

Lingvazin

Magazin za jezik i književnost

Broj I/1 August 2013.

- **Za *Lingvazin* govori David Crystal**
- **U ovom broju s povodom: Ferdinand de Saussure**
- **Osvrt na Petnaesti međunarodni kongres slavista**

Sadržaj

03 Uvodnik

04 S povodom

Halid Bulić

Ferdinand de Saussure – sto godina od Učiteljeve smrti

09 Intervju

David Crystal

Moguće je izgubiti jezik unutar jedne generacije

13 Radovi

13 David Crystal

Šta činimo s Međunarodnom godinom jezika?

16 Halid Bulić

“Trogrba deva” i “sijamski trizanci” – dva različita gledanja na sociolingvističku situaciju u Bosni i Hercegovini

18 Jezik u praksi

Refik Bulić

Ko se igra hloptom još

21 Osvrti

Adijata Ibrišimović-Šabić

Bosanskohercegovačka delegacija na Petnaestom međunarodnom kongresu slavista (20–27. 8. 2013, Minsk, Republika Bjelorusija)

22 Lingvazin predstavlja

22 Dženana Memišević

Minela Kerla i Nermina Alihodžić-Usejnovski: *Bosanski jezik. Komunikacijski priručnik za strance sa zadacima i vježbama*

23 Erna Murić

Mirsad Kunić: *Usmeno pamćenje i zaborav. Krajiška epika i njeni junaci*

25 Vijesti o jeziku i književnosti

25 Deset brojeva časopisa *Pismo*

26 Objavljen deveti broj časopisa *Bosanski jezik*

Lingvazin – Magazin za jezik i književnost

Izdavač

Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli

Adresa izdavača

Dr. Tihomila Markovića 1
75000 Tuzla
Bosna i Hercegovina

Glavni i odgovorni urednik

Halid Bulić

Konsultanti

Refik Bulić (lingvistika)

Azra Verlašević (književnost)

Najil Kurtić (mediji)

Dizajn i prijelom

Halid Bulić

Almir Halilović

Ilustrator

Suad Velić

Redakcija

Edna Klimentić

Erna Murić

Aida Sijamhodžić

Anida Malkić

Edina Nurikić

Bernes Aljukić

E-mail

institut@izbjik.ba

Lingvazin izlazi tri puta godišnje i besplatan je.

Objavljuje se na web stranici:

www.izbjik.ba.

Mišljenja i stavovi koje zastupaju autori nisu nužno i stavovi Redakcije.

Dobrodošlica

Jedna od posebnosti kojom se ljudska bića odlikuju u odnosu na sva druga živa bića jeste sposobnost komuniciranja jezikom – složenim sistemom znakova za sporazumijevanje. Jezik omogućuje izražavanje složenih misli, udruživanje ljudi u velike zajednice i pospješuje razvoj čovječanstva. Pritom dopušta da se i sam mijenja i razvija u skladu s ljudskim potrebama i zahvaljujući ljudskoj kreativnosti. Bez jezika čovjek ne bi bio to što jeste.

Jezik je pojava o kojoj ljudi razmišljaju od samih početaka razvoja civilizacije. Jezik je spomenut i u svetim knjigama. Sjetimo se samo biblijske priče o kuli u Babilonu ili kur'anskih riječi po kojima je raznovrsnost ljudskih jezika jedan od Božijih dokaza (usp. Kur'an 30: 22).

Od ranih dana čovječanstva pa do danas mišljenje o jeziku mijenjalo se i razvijalo. Jeziku kao pojavi prilazilo se s raznih aspekata s ciljem da se opišu njegova priroda i struktura, da se istraže njegovi mehanizmi i da se njegova sredstva što bolje upotrijebe. Jezik je predmet posebne nauke – *lingvistike*, koja ima mnogo različitih pravaca i poddisciplina.

Jezik je uz to i “materijal” na kome se oblikuje književnost.

Činjenica je da se jezikom služe svi i da jezik pripada svima. Također je činjenica da svi o jeziku imaju svoje mišljenje koje smatraju tačnim i ispravnim. Zahvaljujući tome često se rašire netačne informacije o jeziku ili nekoj jezičkoj pojavi. Navest ćemo samo primjer riječi *hlopta*. Nebrojeno smo puta imali priliku čuti, nekad čak i na autoritativnim mjestima, da je u bosanskom jeziku normirana riječ *hlopta*, iako nije preporučena ni u jednom normativnom priručniku. Na takav način nastaju i zablude i nesporazumi. Razlog tome treba tražiti u činjenici da je jezik sveprisutan i da su ga svi svjesni, a da o njemu uglavnom malo znaju jer vlastiti sud o jeziku zasnivaju na emocijama ili površnim i nenaučnim informacijama. Konkretnije, o jeziku se izvan naučnih krugova čita malo ili nimalo. Koliko se o jeziku čita u lingvističkim krugovima, to je posebno pitanje. Koliko lingvisti doprinose poznatosti jezičkih činjenica i popularnosti jezičkih istraživanja, također je posebno pitanje.

U svijetu postoji mnogo naučnih časopisa koji su posvećeni lingvistici i nauci o književnosti. Takvih časopisa ima i u Bosni i Hercegovini. Također se izdaje i velik broj knjiga posvećenih jezičkim i književnim temama. Međutim, većina tih publikacija namijenjena je užem krugu “ljudi iz struke”, napisane su jezikom koji je samo njima blizak, suhoparno, tako da su čitaocima koji nisu specijalisti za lingvistiku i nauku o književnosti nezanimljive, čak i dosadne. U svijetu je veoma malo časopisa posvećenih jezičkim temama a koji su namijenjeni širokoj publici, pisani naučno-popularnim stilom, koji govore o aktuelnim i zanimljivim temama. Magazinom za jezik i književnost *Lingvazin* želimo djelimično popuniti tu prazninu koja postoji u lingvističkoj produkciji. U *Lingvazinu* će se objavljivati naučni i stručni radovi čija su ciljana publika *svi*, ne samo specijalisti. Cilj je *Lingvazina* da obavještava o jezičkim i književnim dešavanjima, da predstavi pojedine jezičke činjenice, pojasni ih i učini bliskima, da podsjeća na značajne pojave u savremenom jeziku, podsjeća na značajna dešavanja iz historije, da predstavlja nove i stare knjige, da osvjetljava prave ciljeve lingvistike i nauke o književnosti... Uz sve to, *Lingvazin* će povremeno izvještavati o aktivnostima svog izdavača – Instituta za bosanski jezik i književnost u Tuzli.

Prvi broj *Lingvazina* posvećen je Ferdinandu de Saussureu, poznatom švicarskom lingvistu, koji je živio od 1857. do 1913. godine. Ove je godine navršeno cijelo stoljeće od njegove smrti te o njemu govori prvi tekst.

U ovom broju može se pročitati i intervju s profesorom Davidom Crystalom, jednim od najpoznatijih svjetskih lingvista, kao i njegov tekst koji govori o tome kako se lingvistika može izboriti za više pažnje i za svoj veći utjecaj.

Na kraju, ostaje nam da poželimo da čitanje *Lingvazina* bude ugodno i korisno svima do kojih on dopre kao i da svi oni koji ga budu čitali shvate njegovu pojavu kao poziv za saradnju.

Halid Bulić

Halid BULIĆ

Ferdinand de Saussure – sto godina od Učiteljeve smrti

Znameniti švicarski lingvist Ferdinand de Saussure umro je 22. februara 1913. godine. Budući da se 2013. navršilo jedno stoljeće od njegove smrti – i to stoljeće u kome je razvoj lingvistike umnogome bio obilježen De Saussureovim učenjem i utjecajem – u prvom broju *Lingvazina* podsjećamo na neke od najznačajnijih činjenica koje se tiču njegova lika i djela.

Ferdinand de Saussure smatra se jednim od najznačajnijih lingvisti svih vremena. Najpoznatiji je po knjizi *Kurs opće lingvistike*, koju su nakon njegove smrti na osnovu zabilježki s predavanja koja je držao u Ženevi uredili i objavili studenti. Autor je značajnog djela *Rasprava o prvobitnom samoglasničkom sistemu indoevropskih jezika* (*Mémoire sur le système primitif des voyelles dans les langues indoeuropéennes*) a poznat je i kao začetnik semiologije u Evropi. Uz

Ferdinand de Saussure

to je nesumnjivo da je “u idejama koje je on prvi glasno i sugestivno zastupao našla (...) svoje korene strukturalna lingvistika” (Ivić 1990: 172).

Rođen je u Ženevi 1857. godine. Veoma je mlad ispoljio talent za lingvistiku. Dva je semestra u Ženevi studirao prirodne nauke, hemiju i fiziku, a onda se usmjerio na proučavanje jezika i književnosti. “Da bi se u njima usavršio, odlazi u Njemačku, u Leipzig i Berlin, jer su ta dva grada u to vrijeme bila svjetska središta filoloških istraživanja” (De Mauro 2000: 11). Tu je imao priliku učiti jezike i slušati predavanja od mladogramatičara, vodećih lingvista tog vremena.

U Leipzigu je napisao i objavio svoj prvi rad *Rasprava o prvobitnom samoglasničkom sistemu indoevropskih jezika*. Tada je imao samo dvadeset i jednu godinu. U tom je radu pokazao “neobičnu hrabrost da se

uhvati u koštac sa komplikovanošću starog indoevropskog vokalizma” (Ivić 1990: 174–175). Pristupajući tom problemu, De Saussure nije slijedio uobičajene metode mladogramatičara. Njegova *Rasprava* “pokazuje izvanrednu samostalnost naučnog postupka: jezičke pojave se posmatraju u ukupnosti svojoj, tj. u sistemu, što je imalo značaj revolucionarnog podviga na polju lingvističke metodologije” (Ivić 1990: 174). Zato se taj rad i smatra “genijalnim zaključkom nastojanja glavne lingvističke škole doba, neo-gramatičarske, i njeno prevazilaženje ka budućem strukturalizmu” (usp. Marić 1977: 16).

Cilj mu je u tom radu bio ispitati razne forme u kojima se očituje indoevropsko *a*, a ostalih se samoglasnika namjeravao dotaći samo onoliko koliko se njihovo ponašanje tiče samog *a*. Međutim, u toku rada pokazalo se da, kad se stvari tako postave, predmet analize, ipak, mora biti cijeli samoglasnički sistem. “Sosir je našao da u samoglasničkom sistemu indoevropskih jezika ima nekoliko *a*. Sa gledišta čistog saznanja”, navodi Émile Benveniste (1975: 42), “razna *a* in-

do-evropskog jezika su isto tako važni predmeti kao osnovne čestice u nuklearnoj fizici.” Zbog uspjeha njegova prvog rada, koji je uz to još napisan u ranoj mladosti, Benveniste (1975: 40) Saussurea naziva “genijalni početnik”, te dodaje da “čak i oni lingvisti koji nisu čitali *Mémoire* njegovi su dužnici” (Benveniste 1975: 43). Pretpostavke koje je De Saussure iznio u *Raspravi* potvrđene su pet decenija nakon njenog objavljivanja, kada su otkriveni i dešifrirani tekstovi na hetitskom jeziku i kada je J. Kuryłowicz “u obliku slova *h* tog jezika” pronašao “fonem koji je pedeset godina pre toga Sosir definisao kao sonantički indoevropski fonem” (Benveniste 1975: 43).

O naprednosti i uspjehu De Saussureova prvog rada nedvosmisleno svjedoči anegdota koja se desila godinu dana nakon njegova objavljivanja. Naime, De Saussure je prisustvovao seminaru F. Zarnckea, “vrijednog germanista iz Leipziga”, a “ovaj ga je blagonaklono upitao nije li slučajno u rodu s piscem *Mémoirea*, glasovitim švicarskim lingvi-

stom Ferdinandom de Saussureom” (De Mauro 2000a: 345).

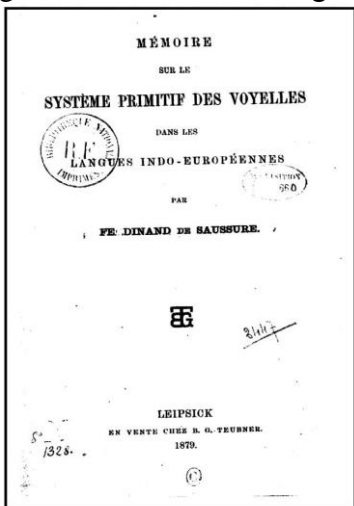
Uspjeh mladog De Saussurea nisu svi dočekali na isti način. Osim Zarnckea, divljenje prema Saussureovu tekstu iskazali su L. Havet, M. Kruszewski i H. Möller. Nasuprot njima, najugledniji njemački lingvisti tog doba djelo su dočekali oštrim kritikama, ali su se istovremeno neki stavovi iz *Rasprave* počeli pojavljivati u mladogramatičarskim tekstovima “neopazice i bez naznake autora” (De Mauro 2000a: 346).

De Saussure je u februaru 1880. godine odbranio disertaciju *Upotreba apsolutnog genitiva u sanskrtu* (*De l'emploi du génitif absolu en sanscrit*). I ona je bila prihvaćena kao napredno i učeno djelo, ali se smatralo da nema “neke posebne težine u koncepciji i metodi” (usp. De Mauro 2000a: 348). Međutim, Tulio de Mauro smatra da posljednja konstatacija nije tačna te da disertacija zaslužuje pohvalu zbog više razloga. Prije svega, navodi De Mauro (2000a: 348), zato što je tema iz oblasti sintakse, koju su “bili zanemarili i Bopp i boppovska i schleicherovska i mladogramatičarska, kao i kasnije i dobar dio euroameričke lingvistike”. Potom treba istaći i činjenicu da De Saussure, za razliku od ranije lingvističke literature, “koja je genitivu apsolutnom poklanjala samo letimične bilješke u izrazito komparatističkoj perspektivi”, apsolutni genitiv opisuje kao dio si-

stema te određuje njegovu vrijednost tako da ističe njegov relacioni karakter u odnosu na upotrebu apsolutnog lokativa (usp. De Mauro 2000a: 349).

Oko pola godine nakon odbrane disertacije, u jesen 1880, De Saussure je otišao u Pariz na dalje usavršavanje. U Parizu je našao “dobronamernog zaštitnika, Breala, i grupu mlađih lingvista, među kojima A. Mejea i M. Gramona” (Benveniste 1975: 42). Tu je brzo napredovao i već 1881. počeo u École de Hautes Études (Škola viših studija) predavati gotski i starovisokonjemački jezik, a kasnije i litavski te poredbenu grčko-latinsku gramatiku pa se tako njegova predavanja “praktički pretvaraju u predavanja iz indoevropskoga” (usp. De Mauro 2000a: 356). Postao je i član Société de linguistique de Paris (Parisko lingvističko društvo). U godinama koje je proveo u Parizu veoma je malo pisao. “Ograničio se na nekoliko članaka objavljivanih u sve dužim razmacima vremena”, a i njih je predavao za objavljivanje “tek na navaljivanje prijatelja” (Benveniste 1975: 43). Međutim, De Saussure “nikada nije prestao da radi” (Benveniste 1975: 44), a uvijek je pokazivao ozbiljan i odgovoran odnos prema nastavi. Švicarski lingvist E. Muret, De Saussureov student u Parizu, o njemu je napisao:

Između toliko odličnih profesora, bio je jedan od najslušanijih i najviše voljenih

Za vrijeme njegovih predavanja divili smo se njegovoj velikoj i solidnoj obavijestivosti, strogoj metodi, širokim vidicima povezanim s preciznim detaljima. Izraz mu je bio jasan, pun lakoće i suverene elegancije. (usp. De Mauro 2000a: 355)

je dobio Orden Legije časti. U Ženevi je iste godine počeo predavati na univerzitetu. Držao je predavanja iz sanskrta i indoevropskih jezika, francuske fonologije i francuske versifikacije, grčkog, latinskog, litavskog, germanskih jezika i drugih oblasti. I tu se istakao kao vrstan predavač. De Saussureov ženevski student Duchosal ovako je opisao njegova predavanja:

S kredom u ruci već pri samom stupanju na katedru, uvijek stojeći, ne služeći se nikada zabilježkama, pokrivaio je velike ploče riječima svih vrsta, začuđujućim sholijama, i neprestano, bez okretanja, s pogledom čvrsto uprtim u nebo kroz veliki prozor, izlagao je blagim i jednoličnim glasom. (usp. De Mauro 2000a: 365)

nici prema njegovim teorijama imali negativan stav. Antoine Meillet, njegov najbolji učenik i nasljednik na katedri u Parizu, posvetio mu je svoje remek-djelo *Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika* (*Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes*) 1903. godine, "o dvadesetpetogodišnjici njegove *Rasprave o prvobitnom samoglasničkom sistemu indoevropskih jezika*" (Meje 1965: V). U julu 1908. godine "Meillet i ženevski studenti predaju mu na svečanosti uz puno poštovanja zbornik radova njemu u čast (...), 1909. iskazana mu je čast imenovanjem za člana Danske akademije znanosti, a godinu dana kasnije i za dopisnog člana Institut de France (...)" (De Mauro 2000a: 380). Zbog bolesti je u ljeto 1912. prekinuo nastavnički rad i povukao se u Vufflens, gdje je i umro 22. februara 1913. godine.

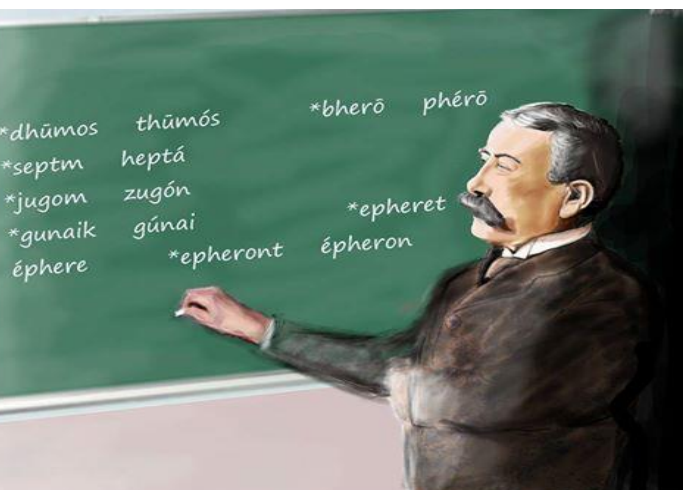
Njegovi ženevski studenti žalili su što iza sebe nije ostavio knjigu u kojoj bi izložio svoje napredne ideje o jeziku i lingvistici. Zato su odlučili da pregledaju materijale koji su ostali iza njega i da ih pretoče u knjigu. Međutim, u "Učiteljevoj" zaostavštini nisu pronašli nikakve materijale koji bi im bili korisni te su odlučili za knjigu iskoristiti studentske zabilješke zapisane na predavanjima. Kao rezultat njihova truda nastala je knjiga *Kurs opće lingvistike* (*Cours de linguistique générale*), koju su uredili Charles Bally i Albert Sechehaye i

Ferdinand de Saussure je doista bio pravi učitelj: da bi čovjek bio učitelj, nije dovoljno pred slušačima recitirati neki korektni i suvremeni priručnik; on mora posjedovati nauku i metodu, a znanost predstavljati na vlastiti način. Pouke što su ih studenti primali od F. de Saussurea imale su opću vrijednost, pripremale su za rad i oblikovale duh; njegove formule usijecale su se u mozak kao vodiči i kao uzori. On je činio da volimo znanost kojoj nas je učio. (De Mauro 2000a: 355)

De Saussure je ostao u Parizu do 1891. godine, a onda se preselio u Ženevu. Prije toga

U vrijeme dok je radio u Ženevi De Saussure je skoro sasvim prestao pisati radove. Predmetima koje je već predavao 1906. godine dodata je i opća lingvistika. Do 1911. održao je tri kursa opće lingvistike i na tim predavanjima predstavio je neke svoje najoriginalnije ideje.

U godinama koje je proveo u Ženevi De Saussure je doživio i neka naučna priznanja. Kada je 1900. godine H. Hirt objavio svoje djelo o ablautu (*Der indogermanische Ablaut, vornehmlich in seinem Verhältnis zur Betonung*), De Saussureovim se idejama donekle otvorilo mjesto u njemačkoj lingvistici, čiji su predstav-

Ferdinand de Saussure

Francuski lingvist Antoine Meillet, također De Saussureov pariski student, zapisao je:

Autor ilustracije
Suad Velić
E-mail
velicsuad@hotmail.com
f Radionica s pisatju
mašinu i crtatji pribor

objavili je 1916. godine pod De Saussureovim imenom.

Knjiga je često bila kritizirana i osporavana upravo zato što je nije napisao De Saussure lično. Činjenica je da ona sigurno ima manjkavosti i da se ne može za sve što je navedeno u njoj reći da bi to tako rekao sam De Saussure. Priređivači su ponekad sami morali odvagati šta će napisati, a šta odbaciti od materijala koje su nudile studentske sveske te su sami morali organizirati materijal i odrediti mu redosljed izlaganja. To je svakako bilo neizbježno. Međutim, činjenica je i da je “tekst Kurasa opšte lingvistike upravo takav kakav jeste, hteli to neki da priznaju ili ne, inspirisao (...) gotovo sva osnovna kasnija idejna zbivanja u lingvistici” (Antonić 2006: 628). Lingvisti su “saglasni u mišljenju da je to nesumnjivo knjiga koja je u lingvistici obeležila prvu polovinu dvadesetog veka” (Antonić 2006: 625) te da joj “i dalje pripada istaknuto mesto u celokupnoj istoriji nauke o jeziku” (Antonić 2006: 626). Ideje koje su iznesene u *Kursu opće lingvistike* poslužile su kao temelj na kome se razvio novi pravac u lingvistici – *strukturalizam*. “Vesnici ove velike epohe javili su se tu i tamo već poodavno, neki još u XIX veku. Ali sve su to bili pojedinačni, usamljeni glasovi, neprihvaćeni od savremenika. Prvi čiji se glas zaista čuo bio je Ferdinand de Saussure (...). Zato što je prvi novim tako duboko uticao na savremenike i zato što

i oni na koje nije neposredno uticao polaze upravo od iste baze koja leži i u osnovicama njegovih lingvističkih misli – Saussureu danas pripada slava začetnika strukturalističke lingvistike” (Ivić 1990: 158–159).

Jedno od značajnijih pitanja razmotrenih u *Kursu opće lingvistike* jeste pitanje prirode jezičkog znaka. De Saussure je također ustanovio potrebu da se osnuje nauka koja bi proučavala “život znakova u krugu društvenog života” (De Saussure 2000: 62). Toj je nauci dao ime *semiologija*. Ustvrdio je da lingvistika treba da bude samo jedan dio te nauke, jer je jezik samo jedan od sistema znakova koji postoje, i to najvažniji među njima.

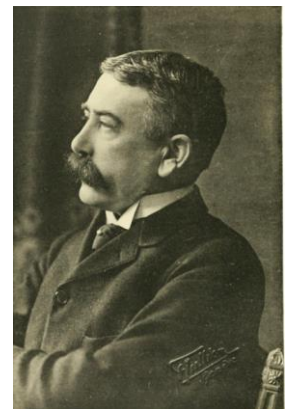
O De Saussureovu *Kursu opće lingvistike*, njegovu sadržaju i utjecaju moglo bi se svakako reći još mnogo. No, to nije cilj ovog teksta. Prvenstveni je cilj podsjećanje i obilježavanje stogodišnjice De Saussureove smrti, ali i ukazivanje na neke pojave koje se tiču današnjeg vremena. Šta se može naučiti iz De Saussureova djela i biografije?

Prvo – mladost nije prepreka uspjehu. Ona, također, ne smije biti razlog za predrasudu. De Saussure je, podsjećamo, u svojoj dvadeset i prvoj godini napisao knjigu koja se ocjenjuje kao “najljepša knjiga poredbene gramatike koju je čovjek ikada napisao” (usp. De Mauro 2000a: 380). Ova ocjena još više dobija na snazi kad se zna da ju je dao Antoine Meillet, koji je i sam napisao remek-

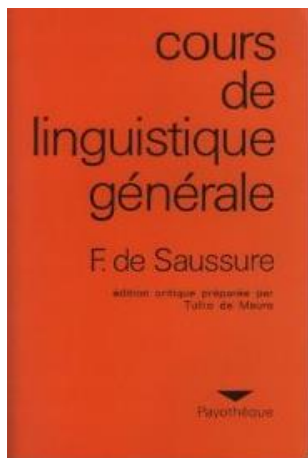
Strukturalni lingvisti u *Autostoperskom vodiču kroz Galaksiju*

Britanski pisac Douglas Adams u svojoj knjizi *Autostoperski vodič kroz Galaksiju* spominje jedan izmišljeni lingvistički problem i način na koji strukturalistički lingvisti reagiraju na njega. Problem je sljedeći: “otprilike osamdeset i pet odsto svih poznatih svetova Galaksije, bili oni primitivni ili visoko napredni, izmislilo (je) piće zvano džinni-tonik, džii-N-N-T’N-k, džinit-o-nikk, ili bilo koju od hiljadu varijacija na istu fonetsku temu”, a sva su ta pića izmišljena prije nego što je bilo koji od svjetova stupio u vezu s bilo kojim drugim svijetom. Taj problem “prema svim teorijama strukturalne lingvistike, ne uklapa se ni u jedan grafikon, a opet opstaje. Stari strukturalni lingvisti strašno se razbesne kada mladi strukturalni lingvisti počnu da govore o tome. Mladi strukturalni lingvisti strašno se uzbuđuju zbog toga i ostaju budni do kasno u noć, ubeđeni da su vrlo blizu nečega od izuzetnog značaja i završavaju tako što se pretvaraju u stare strukturalne lingviste pre vremena, a onda se strašno ljute na one mlađe. Strukturalna lingvistika gorko je podijeljena i nesrećna disciplina i veliki broj onih koji se bave njome provodi mnoge noći utapajući svoje probleme u vizgias odom.” (Adams 2005: 221)

-djelo o poredbenoj gramatici. U vezi s ovim činjenicama može se postaviti pitanje koliko je savremeni obrazovni sistem u stanju osposobiti mlade ljude da rano postignu velike uspjehe. Koliko koristi ima od popunjavanja raznih rubrika bezvrijednim poenima ako nema pravog znanja? Također je značajno postaviti pitanje koliko su današnji mladi voljni uložiti mukotrpog rada da bi postigli pravo znanje i ozbiljnu sposobnost kritičkog razmišljanja. Još je značajnije pitanje koliko je okolina spremna cijeniti to znanje koje bi mladi ljudi mogli postići.

Ferdinand de Saussure

Drugo – pravi nastavnik u stanju je izazvati interesovanje i ljubav učenika prema nauci kojoj ih on poučava. Utisci De Saussureovih studenata koji su ovdje navedeni dovoljno govore o tome. Naročito treba ukazati na nastavne vještine kao što su predavanje s kredom u ruci, predavanje stojeći i predavanje bez čitanja. Te “plemenite” vještine sve više zamiru i na mjestima gdje nikako ne bi smjele zamrijeti – na univerzitetima. Sve se više povlače u korist “predavanja” koja se svode na zloupotrebu aparata: projiciranje gotovog teksta na zid i čitanje tog teksta studentima, koji bi ga i sami sebi mogli pročitati – kad ga ne bi morali prepisivati. Na taj su način predavači koji zloupotrebljavaju kompjutere (tzv. *enter profesori*) i

grafoskope (jedanput neko spomenu naziv *folijanti* – prema grafoskopskim folijama) kadri uspavati svaki naučni polet i ljubav prema predmetu koji “predaju”. Naravno, za takvo stanje ni u kom slučaju nisu krive nove tehnologije, koje su u principu pozitivna i korisna pojava. Također, poznati su slučajevi da se negdje “predavanja” svode na puko čitanje udžbenika, nekad “oplemenjeno” diktiranjem sadržaja slušaocima.

Umjesto zaključka podsjetit ćemo na način na koji je nastala knjiga *Kurs opće lingvistike* i postaviti nekoliko pitanja koja se tiču savre-

menog svijeta. Koliko je vrijedno ono što se danas može čuti na predavanjima? Je li uopće moguće zamisliti savremeno predavanje s kojeg bi bilješke mogle poslužiti kao osnova za fenomenalnu knjigu? S druge strane, mogu li se zamisliti savremeni slušaoci predavanja koji bi ispravno ocijenili njegovu vrijednost i pažljivo vodili bilješke? Konačno, koliko je realno zamisliti savremene *studente kojima bi bilo dovoljno stalo* do toga da određeno znanje ne umre s onim ko ga je sakupio?

Halid Bulić rođen je 1985. godine u Tuzli. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 2008. godine. Na istom je fakultetu završio postdiplomski studij iz lingvistike, magistrirao 2010. i doktorirao 2013. godine. Predsjednik je Instituta za bosanski jezik i književnost u Tuzli. Autor je knjige *Iz morfologije i sintakse savremenog bosanskog jezika* i pjesničke zbirke *Televizionar*. Objavio je dvadesetak naučnih i stručnih radova.

De Saussure u popularnoj muzici

Američka grupa *The Magnetic Fields* je na albumu *69 Love Songs* iz 1999. godine objavila pjesmu *The Death of Ferdinand de Saussure*. U pjesmi lirski subjekt puca u De Saussurea, koji onda izgovori svoje posljednje riječi:

We don't know anything / You don't know anything / I don't know anything about love / But we are nothing / You are nothing / I am nothing without love.

Izvori i literatura

- Adams, Daglas (2005). *Autostoperski vodič kroz Galaksiju* (preveo Zoran Jakšić). (3. izd.). Beograd: Alnari – Otvorena knjiga.
- Antonić, Ivana (2007). Srpski prevodi Sosirovog *Kursa opšte lingvistike*: Povodom jednog veka od ženevskih predavanja (1906) i 90 godina od prvog francuskog izdanja (1916). *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik* 55/3: 625–634.
- De Saussure, Ferdinand (2000). *Tečaj opće lingvistike* (preveo Vojmir Vinja). Zagreb: ArTresor naklada – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- De Sosir, Ferdinand (1977). *Opšta lingvistika* (preveo Sreten Marić). (2. izd.). Beograd: Nolit.
- De Mauro, Tulio (2000). Uvod. De Saussure (2000), 11–34.
- De Mauro, Tulio (2000a). Biografske i kritičke crtice o Ferdinandu de Saussureu. De Saussure (2000), 333–419.
- Ivić, Milka (1990). *Pravci u lingvistici* (knjiga I). (6. dopunjeno izd.). Beograd: LiM – Zemun: Biblioteka XX vek.
- Marić, Sreten (1977). Sosirova lingvistika i misao o čoveku. De Sosir (1977), 7–41.
- Meje, Antoan (1965). *Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika* (preveo Borislav Drenovac). Beograd: Naučna knjiga.

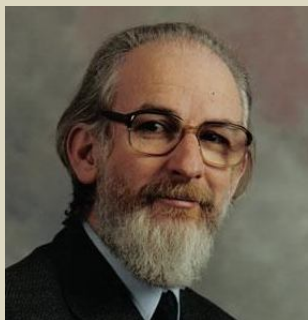
Za *Lingvazin* govori

David CRYSTAL

Pitanja i prijevod

Halid BULIĆ

Moguće je izgubiti jezik unutar jedne generacije

Prof. David Crystal

• **Lingvazin:** **Gospodine Crystal, autor ste preko stotinu knjiga i velikog broja naučnih radova. U njima se bavite temama iz različitih jezičkih područja. Pisali ste o temama iz fonetike, fonologije, stilistike, bavite se jezikom na internetu, ugroženim jezicima, dječijim jezikom, primjenom lingvistike u religijskom, edukacijskom i kliničkom kontekstu, autor ste više enciklopedija i rječnika... Koja Vam je najdraža jezička disciplina?**

D. C.: Nemam najdražu. To je pomalo kao da pitate doktora: “Koja Vam je omiljena bolest?” Smatram da su svi aspekti jezika podjednako fascinantni. Ili, drukčije rečeno, sama jezička raznolikost izaziva svoju fascinantnost. Ili, na još jedan način kazano, tema kojom se bavim u bilo kojem trenutku najdraža mi je, privremeno.

• **Lingvazin:** **Poznati ste kao naučnik koji osim što piše izvorna naučna djela, veoma vješto piše i za publiku koja nema lingvističkog obrazovanja. Prema Vašem iskustvu, koliko razvoju lingvistike mogu doprinijeti naučno-popularni radovi o jeziku?**

D. C.: Mislim da doprinose, ali je takve stvari uvijek veoma teško dokazati. Do interakcije uglavnom dolazi u vezi s primjenjenom lingvistikom. Ako “vani” postoje jezički problemi u čijem rješavanju lingvistika može pomoći, interakcija će nastati samo ako postoji zajednička svijest – kod lingvista svijest o prirodi tih problema, a

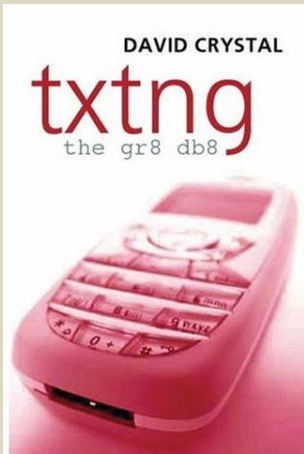
kod djelatnika koji rade u datoj oblasti svijest o tome šta lingvistika ima da ponudi. Sigurno se oblasti poput kliničke i edukacijske lingvistike ne bi razvile bez mnogo ranije popularizacije. Na drugom nivou, znam – jer su mi rekli – nekoliko lingvista koji su krenuli na kurseve lingvistike jer su postali zainteresirani za jezik zbog čitanja nekog od mojih općih radova. To je drukčija vrsta doprinosa.

• **Lingvazin:** **Vi ste također autor tekstova o jeziku na internetu i tekstualnim porukama. Koliko internet i nove tehnologije utječu na jezik, njegov razvoj i promjene?**

D. C.: Veoma malo, dosad – ali, internet postoji svega par decenija, a to je treptaj oka u historiji jezika. Može biti da će, dugoročno, internet “uzgojiti” mnogo novog u vokabularu, gramatici, ortografiji i izgovoru (kad postane više *zvučan*), ali u ovom trenutku malo se toga desilo. Vidimo samo nekoliko hiljada novih riječi (kap u moru ako se imaju u vidu jezici poput engleskog, sa preko milion riječi), mali znak nove gramatike i samo nekoliko ortografskih dodataka (kao što su *osmijesi*). Ljudi imaju tendenciju da precjenjuju utjecaj tehnoloških novina na jezik. Postoji u vezi s tim mnogo mitologije. Naprimjer, rašireno je vjerovanje da su kratke poruke “pune” skraćena, dok, ustvari, istraživanja pokazuju da je u prosjeku samo oko deset posto riječi u porukama skraćeno. I teško će bilo koja od njih dospjeti da bude korištena izvan kratkih poruka.

DAVID CRYSTAL
Language and
the Internet

Samo realistična svijest o tome šta jezik jest i kako se razvija iskorijenit će purizam.

Nikad nema osnova za zadovoljstvo kad su u pitanju ugroženi jezici. Jezik je snažan samo onoliko koliko dopušta njegova međugeneracijska transmisija: moguće je izgubiti jezik unutar jedne generacije, ako se mladi ljudi udalje od njega.

• **Lingvazin:** Kakav je Vaš stav prema purizmu i šta mislite koliko puristička nastojanja mogu biti uspješna?

D. C.: Ja sam totalno protiv purizma, jer je to najnerealnija koncepcija jezika koja se može imati. Nikad nije bilo "čistih" jezika, u smislu da sadrže totalno homogenu leksiku, ortografiju itd. Samo bi društvo potpuno izolirano od ostatka svijeta moglo održati svoj jezik čistim u tom smislu, i ako je ovo i moglo biti moguće u ranim danima jezičkog razvoja kod ljudske vrste, to sigurno nije slučaj ni s jednim zabilježnim jezikom za koji znamo u historiji. Uvijek će, pretpostavljam, biti ljudi s purističkim temperamentom. Oni su bezopasni sve dok čuvaju svoj purizam za sebe. Oni postaju štetni kad pokušaju nametnuti svoju vještačku koncepciju čistote drugima, čineći da se drugi osjete inferiornim, ili kad počnu ići na živce. Znam mnoge ljude – opet, jer su mi rekli ili pisali – kojima su njihovi puristički nastrojani šefovi služenje jezikom pretvorili u noćnu moru. Samo realistična svijest o tome šta jezik jest i kako se razvija iskorijenit će purizam – što je, naravno, dobar razlog za pisanje lingvističkih popularnih tekstova.

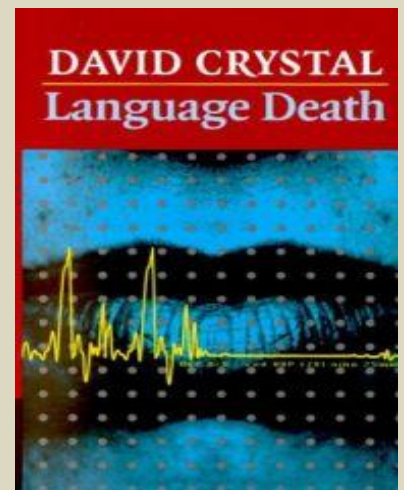
• **Lingvazin:** Postoje li izražena puristička nastojanja u Britaniji? Ako postoje, koje institucije ih provode i kojim sredstvima?

D. C.: U Britaniji nema akademije, kao što ima u Francuskoj i nekim drugim zemljama, mada ima nekih organizacija poput Queen's English Society ili Apostrophe Protection Society, koje pokušavaju sačuvati ono za što vjeruju da su tradicionalni standardi. One uglavnom zanemaruju realnost jezičke raznolikosti i neizbježnost promjene jezika, a troše mnogo vremena predlažući neautentična "pravila" koja nemaju osnova u savremenoj jezičkoj realnosti (kao što je u slučaju engleskog preporučivanje ljudima da izbjegavaju podijeljene infinitive ili da ne završavaju rečenice prijedlogom). Moj je osjećaj da ova preskriptivna tradicija, koja datira iz

18. stoljeća, jeste era koja se bliži kraju. Queen's English Society je, naprimjer, propalo prošle godine, ali ga je ove godine vratilo u život nekoliko entuzijasta. Ovi izdisajni naponi ukazuju mi da je institucionalizirani preskriptivizam na izmaku. On sigurno nije odlika današnjih školskih nastavnih planova u Britaniji, mada vladini ministri za obrazovanje s vremena na vrijeme pokušaju okrenuti sat unazad (kao što se upravo dešava).

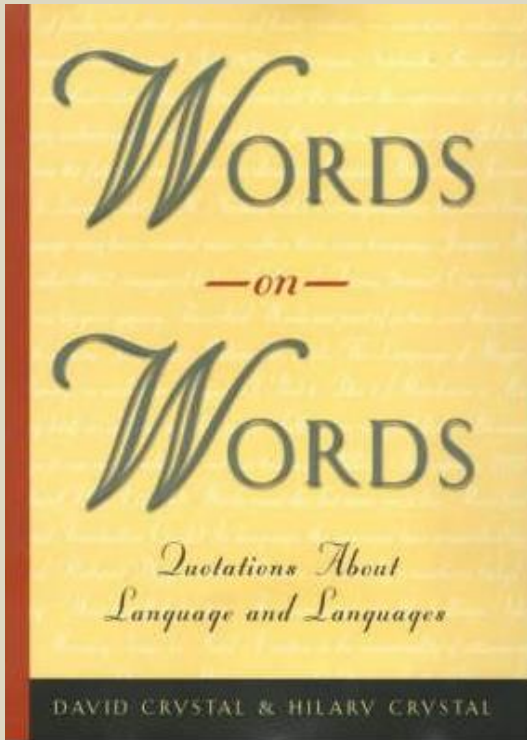
• **Lingvazin:** Rođeni ste u Sjevernoj Irskoj, odrasli u Walesu. Govorite i velški. Kakva je danas vitalnost irskog i velškog jezika u susjedstvu ili okruženju engleskog?

D. C.: Ja još živim u Walesu. Velški stoji veoma dobro, pokazuje stalan porast u brojevima tokom posljednjih decenija, mada najnoviji popis ukazuje na to da danas rast nije tako snažan. Ima mnogo aktivizma i brige, ali nikad nema osnova za zadovoljstvo kad su u pitanju ugroženi jezici. Jezik je snažan samo onoliko koliko dopušta njegova međugeneracijska transmisija: moguće je izgubiti jezik unutar jedne generacije, ako se mladi ljudi udalje od njega. Tako je presudni element današnjeg razmišljanja u Walesu činjenje mladih ljudi što je moguće više oduševljenim njihovim etničkim jezikom, prepoznajući da im engleski treba kako bi napredovali u svijetu. Isto se dešava i u Irskoj, iako Irce i svojim rukama imaju veći izazov, jer su brojevi govornika mnogo manji.

• **Lingvazin:** Koliko lingvisti mogu učiniti za čuvanje jezika, a koliko mora uraditi neko drugi (političari, nastavnici, pisci...)?

D. C.: I ne zaboravite radijske i televizijske emitere. To zavisi od jezika. U slučaju ugroženih jezika, lingvisti su kritični, jer su oni ti koji pišu rječnike, gramatike i druge knjige koje jeziku daju trajnu osnovu i koji mogu savjetovati stanovništvo u vezi s jezičkopoličkim problemima. U slučaju manjinskih jezika, oni mogu, isto tako, ponuditi savjete o jezičkom planiranju. Čak i u vezi s “najvećim” jezicima ima se mnogo toga učiniti. Neko mora napisati rječnike, gramatike, uputstva za izgovor, pravopisne i stilske priručnike i tome slično, a oni treba da budu sveobuhvatni, objektivni i realistični. U slučaju engleskog, govorni jezik bio sasvim zanemaren do relativno skorog vremena. A još ima mnogo područja jezičke upotrebe koja se nikad nisu pravo izučavala – kao što je većina onog što se dešava na internetu. Ali lingvisti predstavljaju samo mali dio jezičke zajednice. A jezik je proizvod svih koji se koriste njime.

• **Lingvazin:** Koliki je po Vašem mišljenju značaj *standardnog jezika* za vitalnost i opstanak nekog jezika?

D. C.: On je jedna od dviju sila koje pogone jezik. Standardni jezik garantira jezičku razumljivost, i nacionalnu i internacionalnu. A druga je sila potreba za identitetom, koja motivira višejezičnost, višedijalektnost i niz *akcenata* i varijeteta koji formiraju lingvističku životnu snagu društva. Od dviju sila, rekao bih da je druga važnija. Ali obje su potrebne.

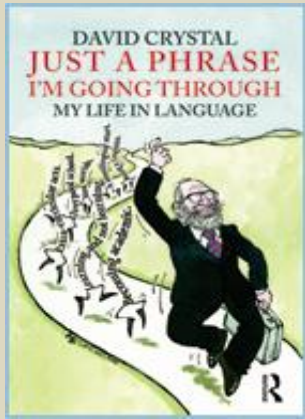
• **Lingvazin:** Skupljali ste izreke o jeziku “od Platona do Winnie-the-Pooha i od Shakespearea do Jamesa Bonda”. Šta nam možete reći o tom iskustvu?

D. C.: To je projekt koji sam radio s Hilary prije deset godina, *Words on Words*, i koji smo ponovo učinili dostupnim online na mojoj web stranici. To je bilo veoma prijatno iskustvo – “dozvola za čitanje” za cijelu godinu. Otada sam često zaticao sebe u čitanju toga. I, naravno, to je beskrajn proces. Mi i dalje dolazimo do novih sjajnih zapažanja o jeziku sve vrijeme kad nešto čitamo. Planiramo ih dodati online verziji u dogledno vrijeme i nadamo se da će nam i čitaoci slati svoje vlastite primjere. Također se nadam da će ljudi obaviti sličan zadatak za svoj maternji jezik, jer se naša knjiga skoro sasvim sastoji od citata na engleskom jeziku.

• **Lingvazin:** Koje su Vama najdraže izreke o jeziku u Vašoj knjizi? Možete li dodati i neku vlastitu?

D. C.: Ponovo, nemam omiljene. Zgodan citat koji unosi živost u govor ili razgovor jeste trenutno moj omiljeni. Mogu otvoriti *Words on Words* nasumično i odmah uočiti nekoliko omiljenih. Što se tiče mog vlastitog pisanja, ostavljam drugima da odluče šta je vrijedno citiranja. Jedan od najtežih zadataka prilikom kompiliranja knjige bio je naći svoj vlastiti materijal za unošenje. Na kraju, jedva sam išta iz svojih radova i unio. Ali su mi dobrodošli prijedlozi drugih.

Neko mora napisati rječnike, gramatike, uputstva za izgovor, pravopisne i stilske priručnike i tome slično, a oni treba da budu sveobuhvatni, objektivni i realistični.

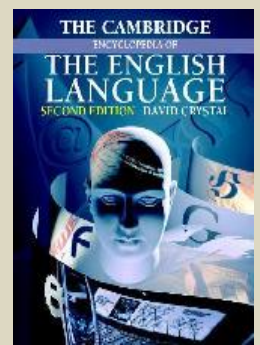
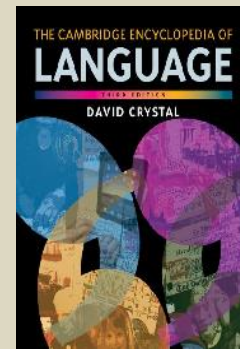
• **Lingvazin:** Postoji li neki lingvist koga biste istakli kao nekoga čiji su Vas lik i djelo posebno inspirisali tokom Vaše karijere?

D. C.: Bez imalo sumnje, Randolph Quirk, profesor engleskog jezika na University College London (gdje sam završio dodiplomski studij) i osnivač *Survey of English Usage* (koji mi je dao prvo zaposlenje u struci). Njegova knjiga *Use of English* (1962) jedna je od najboljih knjiga o jeziku koje su ikad napisane i ja još pamtim odlomke iz nje skoro napamet.

• **Lingvazin:** Želite li nešto poručiti ili dati savjet mladim lingvistima ili onima koji to tek žele postati?

D. C.: Preporučio bih da pročitaju moje memoare, *Just a Phrase I'm Going Through*, jer sam koristeći se tim žanrom pokušao od-

govoriti baš na to pitanje. Ali poseban savjet jeste da uvijek držite bilježnicu (ili, u današnje vrijeme, *handheld*) u pripravnosti da zabilježite zanimljive pojave u jeziku s kojim se sreću svaki dan. Ako za nekoliko dana nemate mnogo primjera, onda vjerovatno niste rođeni da budete lingvist! Ljudi me često pitaju kako su napisane *Kembričke enciklopedije* (*Kembrička enciklopedija jezika* i *Kembrička enciklopedija engleskog jezika*). I jedna i druga započele su život kao zbirke zabilješki nastalih kao rezultat svakodnevnog opažanja. ■

**Lingvazin
preporučuje
knjigu**

Djetinjstvo u ratu

Sarajevo 1992–1995.

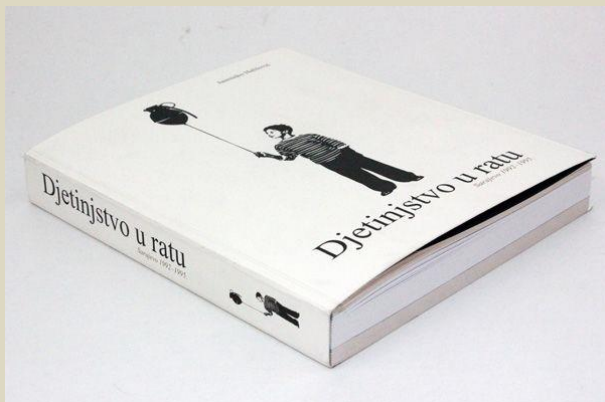
Osim autora projekta Jasminka Halilovića, u stvaranju ove knjige učestvovalo je 1.100 ljudi.

Naručite na adresu putem www.djetinjstvouratu.com.

“U djetinjstvu se sve stvari doživljavaju u nekoj pomaknutoj dimenziji, pa tako i najekstremnija egzistencijalna iskustva kao što su rat, smrt, ljubav. Mnoga svjedočanstva na koja sam naišao čitajući ovu knjigu govore o toj, na sreću, pomjerenijoj percepciji. Tu djecu znam danas kao mlade i kreativne ljude, mnogi su mi prijatelji, i u njihovom karakteru i odnosu prema životu prepoznajem te crte apsurdnog humora i kreativnog prkosa koje su im pomogle da prežive rat.

Knjiga *Djetinjstvo u ratu* trebala bi imati univerzalni značaj.”

Braco Dimitrijević

David CRYSTAL

Prijevod
Halid BULIĆ

Šta činimo s Međunarodnom godinom jezikâ?

Prva verzija ovog rada napisana je 2007. godine za Unescocat povodom 26. septembra, Evropskog dana jezikâ i tiče se Međunarodne godine jezikâ (2008). Uprkos tome što je od vremena nastanka prve verzije rada do danas prošlo nekoliko godina, u *Lingvazinu* predstavljamo rad na bosanskom jeziku, jer ideje koje su navedene u njemu imaju trajnu vrijednost, a postoje dobri razlozi da se one više provode u praksi.

Vijest da 2008. godina treba biti Međunarodna godina jezika primljena je u lingvističkom svijetu s velikim oduševljenjem – čim se za nju čulo! Ja nisam vidio obavijesti u štampi i saznao sam o tome skoro slučajno. A što se tiče opće publike, i ona je bila u potpunom neznanju – i još uvijek jeste.

Ove “Godine” jesu odlična ideja, ali evidentno je da se one ne promoviraju na način koji ih predstavlja kao nešto što se ne propušta i ne zaboravlja.

Druga je komplikacija to što za svaku hronološku godinu ne postoji samo jedna, već nekoliko UN-ovih godina, ali je 2008. i naša Godina jezika u konkurenciji. Sljedeća je godina također Međunarodna godina provođenja

zdravstvenih mjera, Međunarodna godina grebenja, Međunarodna godina planete Zemlje i Međunarodna godina krompira. Na to mislim kad kažem “konkurencija”. Ljudska bića mogu primiti samo toliko informacija i spremna su i sposobna posvetiti pažnju, vrijeme i novac jedino malom broju projekata dostojnih hvale koji se nađu pred njima.

Tako se kad je u pitanju Međunarodna godina jezikâ postavlja pitanje: kako da na nju privučemo pažnju ljudi? Kako ih možemo zainteresirati? Ima nekoliko načina; neki su direktni, neki indirektni.

Koje bi inicijative vršile stalan utjecaj na svijest cijele ljudske rase, tako da ona nikad ne zaboravi važnu ulogu koju jezici igraju u njenom blagostanju?

Ja mnogo vjerujem u kopiranje uspjeha drugih.

Kako se druge inicijative ponašaju kad se suoče s problemom kako se dočepati pažnje publike? Posmatrao sam načine na koje to čine druga područja djelovanja i zapazio sam pet glavnih načina na koje ta područja stalno vrše utjecaj. Lingvistička zajednica koristi samo dva od tih, a i njih veoma ograničeno.

1. Svečani dani. Religije imaju festivale, države imaju nacionalne praznike, porodice imaju dane majki, očeva i drugih. Postoji Noć vještica, Šekspirov rođendan, Dan Bastilje. Mi smo učinili isto. Mi imamo Svjetski dan jezikâ i Svjetski dan maternjeg jezika. Ali ustanovljenje tih dana nije dovoljno. Pitanje je: kako ih slavimo? A kako drugi slave svoje dane? Paradama, displejima, lijepim oblačenjem, bedževima, čestitkama, poklonima. To je nešto što mi, na međunarodnom nivou, ne radimo. Ja ne upućujem na to da svi mi ovdje danas treba da budeмо u *fancy* odjeći. Ali postoje i drugi načini. Uzmite čestitku. Ja bih volio poslati čestitku prijateljima za Svjetski dan jezika. Ja ne znam ni za jednu. Ili, čak i lakše, pošaljite elektronsku čestitku. Ne znam ni za jednu. Ili uzmite sliku za displej. Ne govorim o displeju

- Svečani dani
- Mjesta za posjetu
- Nagrade
- Umjetnička djela
- Pouzdani podaci

Zašto su jezik i jezici tako zapušteni?

s vatrometom, već nečemu suptilnijem. Početkom septembra Google je imao poseban dizajn svog loga u čast rođendana Roalda Dahla. Zašto ne bi i za Dan jezika?

2. Mjesta za posjetu.

Ako vas zanima nauka, možete posjetiti muzej nauke. Biljke i životinje – prirodno-historijski muzej. Slikarstvo – umjetničku galeriju. U Londonu ima preko 300 većih izložbenih centara čiji se sadržaji stavljaju pred publiku – tkanine, saobraćaj, pomorstvo, muzički instrumenti, lutke... Ali za jezike nema ničeg, u zemlji za zemljom, osim povremenih lokalnih ustanova posvećenih jednom jeziku, a čak je i to neobično. Čak ni engleski nema takvo mjesto za posjete, mada je jedno planirano u Winchesteru 2012. Prva takva fizička lokacija posvećena jezicima uopće bit će *Casa de les Llengües* u Barceloni. Nju treba da slijede i druge. A već postojeća mjesta treba da organiziraju jezičke izložbe – umnogome na način na koji je djelovao Forum u Barceloni 2004. To su veoma rijetki događaji. A treba da budu rutina.

3. Nagrade. Kako književnost dospijeva na naslovnice novina? Ili slikarstvo? Ili film? Ili ekonomija? Ili mir? Ili fiziologija? Ili fizika? Ili hemija? Opazit ćete iz mojih

primjera da mislim na priznanja, nagrade, medalje – najpoznatija, Nobelova nagrada, pokriva pet od navedenih slučajeva. Postoji velika Templetonova nagrada za napredak u religiji. Nekoliko zemalja rade zasebno. Ujedinjeno Kraljevstvo ima svoju Turnerovu nagradu za savremenu umjetnost. Francuska ima *Prix Goncourt*. Španija ima svoju Cervantesovu nagradu. U SAD-u ima ne manje od 21 kategorija Pulitzerove nagrade.

Linguapaxova nagrada dodjeljuje se za izvanredan doprinos na polju jezičke raznolikosti i višejezične edukacije. A također postoji i nekoliko manjih nagrada u posebnim područjima naše nauke, kao što su poučavanje jezika i prevodenje. Zašto ih nema više i zašto nema nijedne zbilja poznate, dobro poznate i izvan struke? Zašto su jezik i jezici tako zapušteni? Pripisivanje je značajno: ono preobražava ime nekoga o kome možete da ne znate ništa (ako niste specijalisti) u nešto o čemu nešto *treba* da znate. To identificira teme – područja znanja – o kojima treba znati. Mi treba da dovedemo jezik uopće, a višejezičnost posebno, u taj položaj.

4. Umjetnička djela. Kako se sjećamo nekoga ili nekog događaja? Gradimo spomenike ili statue: sjetimo se Nelsona. Pišemo dramu: sjetimo se *Henryja V*. Pišemo muzički komad: sjetimo se *1812*. Naslikamo sliku: sjetimo se Picassove *Guernice*. Napravimo film: recimo *Amistad*. Mogao bih ići i dalje kroz niz umjetnosti i ukazivati na umjetnička djela koja slave uspomenu na nešto i tako u na-

šim mislima stavljaju taj predmet u prvi plan. Ali – gdje su umjetnička djela posvećena jeziku i jezicima?

Naravno, ja ne govorim o pojedinačnim djelima koja su sastavljena ili izgrađena da veličaju neki pojedinačni jezik. Ja se mogu sjetiti nekoliko poema i narodnih pjesama koje veličaju velški jezik, naprimjer, a nesumnjivo ima sličnih kompozicija i na katalonskom i mnogim drugim jezicima (možda i većini njih). Govorim o proslavama kojim se podsjeća na jezik uopće, jezike, jezičku raznolikost, višejezičnost.

Zašto takve stvari ne postoje? Ako Godfrey Reggio može snimiti tri filma i Philip Glass može napisati tri povezane svite da usmjere naše misli na kulturnu raznolikost i alternativne načine života (*Koyaanisqatsi*, *Powaqqatsi*, *Naqoyqatsi*), zašto ne može neko (oni?) učiniti isto u čast jezičke raznolikosti? Kad bih bio odgovoran za Međunarodnu godinu jezika, koristio bih svoj budžet da poručim velika umjetnička djela o temi jezičke raznolikosti, ili bih našao privatne organizacije ili pojedince da to urade za mene. A, ako u mislima odemo zbilja daleko unaprijed, osigurao bih da ovo bude godišnja narudžba s različitom granom umjetnosti svake godine – književnošću, filmom, slikarstvom, muzikom, plesom itd.

5. Pouzdani podaci. Ali ne bih utrošio cio budžet na to. Jer mora biti zadataka, u bilo kojoj UN-ovoj *Godini*, koji prije angažiraju misli nego srce. Šta je najhitniji zadatak s kojim se suočavamo?

Pablo Picasso, *Guernica*

To nije, po mom mišljenju, pronalazak novih informacija (kao što je dokumentiranje prethodno nedokumentiranih jezika), već ispravljanje netočnih informacija o već dokumentiranim jezicima. Dovolite mi da za ilustraciju uzmem najviše korišteni izvor demografskih lingvističkih podataka koji imamo – *Ethnologue*.

Njegov je utjecaj znan, jer se kao primarni izvor podataka koristi od strane marketinških organizacija (kao što je Global Reach) koje traže informacije o broju jezika i o broju predstavljanja svakog jezika na internetu. Također se koristi za većinu jezičkih procjena na Wikipediji. Ja ga koristim sve vrijeme, *faute de mieux*, i ništa što kažem u ovom radu ne umanjuje moje divljenje velikom broju odličnih radova koji su ušli u ovaj projekt od njegova početka 1951.

Ali s osobljem od samo troje on je očigledno bez dovoljno sredstava. A kao rezultat toga, on je ozbiljno manj-

kav. U izvještaju koji je podnesen prošle godine UNESCO-ovom institutu za statistiku, John Paolillo i Anupam Das uzeli su slučajni uzorak od 2001 unoska populacijskih podataka iz izdanja iz 2005. i našli su da iznenađujućih 52,4% imaju izvore starije od 1996. godine, a osim toga, 2,1% datiraju iz razdoblja između 1975. i daleke 1920. Ovdje su neki specifični primjeri za koje su korišteni podaci iz njihovih radova, a također i iz najnovijih radova Petera Gerranda (2007).

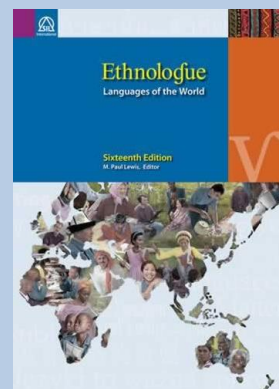
Izdanje iz 2005. pokazuje 28,2 miliona govornika španskog kao prvog jezika u Španiji na osnovu popisa iz 1986. Pošto je u Španiji i 2001. godine bio popis, možemo očekivati znatno povećanje ovog broja. Za regionalne jezike u Španiji podaci za katalonski su iz 1996, za baskijski iz 1991, a za galicijski iz 1986. Ni engleski nije tretiran bolje.

Ethnologue iz 2005. još daje brojeve govornika engleskog iz 1984. za SAD i

UK, iz 1987. za Australiju i Novi Zeland, iz 1996. za Južnu Afriku, a iz 1998. za Kanadu. Njegova procjena o 11 miliona govornika engleskog kao drugog jezika u Indiji temelji se na indijskom popisu iz 1961! Stvarni broj vjerovatno je oko 300 miliona. Postoji tendencija da se datum ne spominju kada se ovi brojevi koriste na internetu. Ljudi citiraju *Ethnologue* pretpostavljajući da su sve procjene jednake. U stvari, one su veoma nesinhronne.

Ono s čime sam, izgleda, završio jeste stari dobri pristup – plan od pet tačaka. Trebaju nam lokacije (Location), nagrade (Awards), dani (Days), pouzdani podaci (Data) i umjetnička djela (Artworks). Ukratko LADDA. Ljestve po kojima se možemo uspinjati do javnog prepoznavanja. Imamo jednu od prečki na mjestu i krećemo se prema drugoj. Možemo li imati i treću prečku ljestava na mjestu na kraju 2008? Ili čak svih pet? Sanjam. ■

David Crystal je profesor lingvistike na University of Wales (Bangor). Jedan je od najpoznatijih i najaktivnijih svjetskih lingvisti. Autor je preko stotinu knjiga iz raznih oblasti lingvistike.

Halid BULIĆ

“TROGRBA DEVA” I “SIJAMSKI TRIZANCI” – DVA RAZLIČITA GLEDANJA NA JEZIČKU SITUACIJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Razvoj civilizacije utječe na raznovrsnost ljudskih potreba. To se odražava i na jezik kao sredstvo ljudske komunikacije, koji se funkcionalno raslojava da bi mogao udovoljiti svim potrebama. Tako se formiraju različiti funkcionalni stilovi, koji služe da zadovolje potrebe jezičke zajednice u različitim djelatnostima. Međutim, poznato je da granice među stilovima nisu uvijek stroge i moguće je da elementi koji su odlika jednog stila budu zastupljeni u tekstovima koji su tipični predstavnici nekog drugog stila.

Takve su pojave prisutne i u naučnom funkcionalnom stilu. “Tradicionalno stilističari ovome stilu pripisuju svojstva objektivnosti, preciznosti, tačnosti, a često i racionalnosti. Pa ipak, iako su ponekad apsolutizirana upravo

ova svojstva, naučnom stilu ne može se odreći ni zastupljenost emocionalno-ekspresivnih sredstava, a samim tim i subjektivnosti” (Katnić-Bakaršić 2001: 75).

U ovom tekstu analiziraju se dvije sintagme koje su upotrijebljene u naučnim tekstovima a koje su izrazito stilski markirane i kojima se u velikoj mjeri izražava i subjektivni stav autora o problemu o kome govore. Riječ je o sintagmama *trogrba deva* i *sijamski trizanci*.

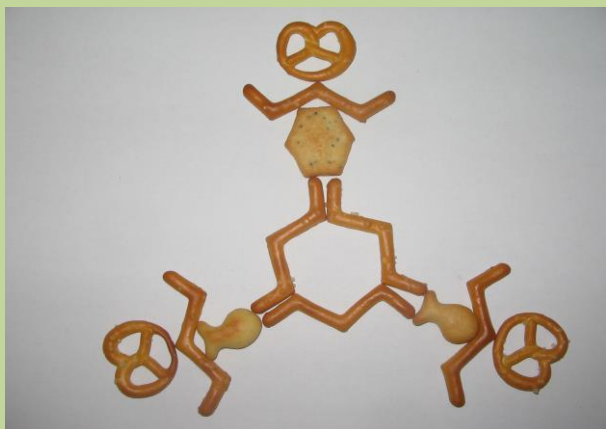
Prva od navedenih sintagmi upotrijebljena je u knjizi *Jezik i identitet na Balkanu: Raspad srpsko-hrvatskog* Roberta D. Greenberga u šestom poglavlju, koje ima naslov “Bosanski: Trogrba deva?” (Greenberg 2005: 143). U izvorniku na engleskom taj naslov glasi “Bosnian: A three-humped camel?” (Greenberg 2004: 135).

Zašto bi bosanski jezik bio *trogrba deva*? Šta to znači? Očito je da je ta sintagma na tom mjestu upotrijebljena figurativno i da sigurno ne znači ‘deva s tri grbe’. A teško je reći šta znači samo na osnovu tog teksta, budući da se ta sintagma spominje samo u tom naslovu i više se u tekstu ne pojavljuje. Da bismo pro-

zreli njeno značenje, moramo je posmatrati samu za sebe, izvan konteksta knjige. U svim kontekstima koji su nam poznati *trogrba deva* označava ili **nešto što ne postoji** ili **nešto veoma ružno**.

Tako provokativan naslov može izgledati zanimljiv i može privući pažnju čitalaca, pa čak je i zadržati neko vrijeme. Može unijeti malo živosti u relativno “suhoparan” tekst, a možda bi se mogao opravdati i nekim tržišnim razlozima. Pošto i ostala poglavlja imaju “zanimljive” naslove (Srpsko-hrvatski: Mi padamo, ujedinjeni ili ne, Srpski: Nije li moj jezik i tvoj jezik?, Crnogorski: Gora nastala iz krtičnjaka, Hrvatski: Odvojeni smo, ali isti blizanci /usp. Greenberg 2005: 29, 71, 99, 119/), onda je i uz bosanski jezik očekivano nešto slično. Međutim, dok sadrži sintagmu *trogrba deva* sa značenjima **nešto što ne postoji** ili **nešto veoma ružno**, koja je najlakše pročitati u njoj, naslov je besmislen, djeluje uvredljivo i pokazuje autorovu nepažnju i negativan stav o bosanskom jeziku, stav koji čak ni upitnik stavljen iza naslova ne može ublažiti.

Ilustracija: H. B.

Ako je autor kojim slučajem želio tim naslovom reći nešto drugo, to je teško razumjeti. Proizvoljnim asocijacijama i učitavanjem značenja može se preko broja tri “uspostaviti” veza između *trogrbe deve* i broja službenih jezika u Bosni i Hercegovini. Ali i tada bi ostalo nejasno zašto takav naslov stoji uz ime *bosanski jezik* jer je on samo jedan od tri službena jezika u Bosni i Hercegovini. Čini se da bi, ipak, povezivanje preko broja tri bilo previše proizvoljno. Pošto u naslovu stoji “Bosanski: Trogrba deva?”, ne može se reći da se *trogrba deva* odnosi i na druge jezike u Bosni i Hercegovini, već samo na bosanski. A da bi se dobro shvatila autorova poruka na osnovu podataka koje on daje, potrebno je “grbe” potražiti na samom bosanskom jeziku. Na osnovu samog teksta to je nemoguće, jer autor u njemu uglavnom navodi tuđe stavove o jezicima u Bosni i Hercegovini, a termine *bosanski*, *hrvatski* i *srpski* prečesto koristi s navodnicima. Sljedeći tekst, ali s velikom dozom nagađanja, učitavanja, pretpostavljanja i rizika da se pogriješi, mogle bi se “grbe” potražiti u leksici bosanskog jezika, čija je jezgra “slavenskog podrijetla i nalazi se i u srpskom i u hrvatskom” (Greenberg 2005: 154), ali u kojoj ima i “jedinstvenih bosanskih oblika” (usp. Greenberg 2005: 155). U svakom slučaju, i kad bi se moglo braniti takvo tumačenje, analizirani bi naslov bio neprimjeren.

Druga sintagma o kojoj se govori u ovom tekstu jeste sintagma *sijamski trizanci*. Nju

je upotrijebio Dževad Jahić u svojoj knjizi *Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora*. Odnosi se na službene jezike u Bosni i Hercegovini.

Riječ *trizanci* novijeg je postanja, moguće je da je to prva njezina zabilježena upotreba, i porijeklom je *slivenica* od riječi *tri* i riječi *blizanci* (**tri** + **blizanci** > **trizanci**). *Slivanje* je relativno nov i neobičan način nastanka novih riječi u bosanskom jeziku pa su i riječi koje nastaju slivanjem uglavnom stilski obilježene. Za razliku od *trogrbe deve*, značenje riječi *trizanci* potpuno je prozirnno, a nije manje prozirnno ni značenje sintagme *sijamski trizanci*. Ta se sintagma spominje u sljedećem kontekstu:

Srpski, hrvatski i bosanski (lingvističko-etnički) nisu zasebni jezici. Ali su zasebni u nacionalnom smislu, u pogledu prava naroda na svoj jezik i na usmjeravanje razvoja toga jezika u onim pravcima koji najbolje odgovaraju tim narodima i njihovim političkim i kulturnim stremljenjima.

Da li je moguće predvidjeti šta će se u budućnosti događati sa tim našim jezicima “sijamskim trizancima”? (Jahić 1999: 94)

Autor sintagmom *sijamski trizanci* na način primjeren realnoj jezičkoj situaciji u Bosni i Hercegovini ističe neraskidivu povezanost, genetsku srodnost (“bratstvo”) i sličnost triju bosanskohercegovačkih službenih jezika, ali i posebnost svakog od njih i po našem mišljenju to je sasvim uspješna figura u sastavu naučnog teksta. ■

Izvori i literatura

- Greenberg, Robert D. (2004). *Language and Identity in the Balkans. Serbo-Croatian and its Disintegration*. New York: Oxford University Press.
- Greenberg, Robert D. (2005). *Jezik i identitet na Balkanu. Raspad srpsko-hrvatskoga* (prevela s engleskog Anita Peti-Stantić), Zagreb: Srednja Europa.
- Jahić, Dževad (1999). *Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora*. Sarajevo: Ljiljan.
- Katnić-Bakaršić, Marina (2001). *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan.

 ZADA
PHARMACEUTICALS

za zdravije generacije

KO SE IGRA HLOPTOM JOŠ

Uпотреба glasa *h* predstavlja jednu od specifičnosti bosanskoga jezika. Dok se u srpskom i hrvatskom jeziku ovaj glas najčešće gubio, u bosanskom se jeziku dobro čuvao. Neki srpski govori čak nemaju glasa *h*, u hrvatskim je govorima uglavnom prisutan, dok se u bošnjačkim govorima javlja ponekad i tamo gdje mu po etimologiji nije mjesto.

Sudbina glasa *h* u razvoju norme na štokavskom području bila je veoma zanimljiva. Vuk Karadžić ga je u početku svoga rada bio izostavio iz srpske azbuke jer je smatrao da ga Srbi ne upotrebljavaju, ali se kasnije uvjerio da taj glas postoji u Boki i Zeti te da se “proteže” do Metohije i Kosova. To njegovo saznanje utjecalo je na sudbinu glasa *h* u ranijoj jezičkoj normi. On ga je uveo tek u svojim poslovicama 1836. godine i od tada taj glas predstavlja problem u pitanjima jezičke norme na štokavskom području.

Pošto je odlika bosanskog jezika čuvanje glasa *h*, pa i njegov izgovor i tamo gdje mu po etimologiji nije mjesto, neke riječi sa takvim sekundarnim *h* postale su sasvim obične u bosanskoj standardnom jeziku. Takve su: *hastal, horma, hrđa, hrđati, hrvač, hrvanje, hrvati se, hrganje, hrzati, lahak, mehak, mehkoća, sahat i sahat-kula, sevdah, zahrđalost...*

Neke od takvih riječi, iako su prihvaćene bosanskom jezičkom normom, pa čak i ranijom normom srpskohrvatskog jezika, vrlo često služe kao povodi za negativan stav prema normi bosanskog jezika. Tako se vrlo često kao “velika mahana” bosanske jezičke norme zastupljene u *Pravopisu bosanskoga jezika* navode riječi *lahko* i *mehko*, u kojima glas *h* nije etimološki. Treba, međutim, znati da su te riječi s neetimološkim *h* i ranije upotrebljavane u bosanskohercegovačkoj literaturi, čak od 17. stoljeća, pa i onoj čiji autori nisu bošnjački pisci.

Senahid Halilović u svojoj knjizi *Bosanski jezik* (Biblioteka Ključanin, Sarajevo, 1991, str. 63–64) navodi niz potvrda za to.

Svijest o tome da je čuvanje glasa *h* odlika bosanskog jezika i nepoznavanje etimologije riječi dovodi neke govornike do toga da upotrebljavaju sa *h* i riječ *lopta*: *hlopta*, što se ne preporučuje u bosanskom jeziku.

Riječ *hlopta* vrlo često služi kao povod onima koji žele ismijavati normu bosanskoga standardnog jezika. Neki to rade iz

neznanja, vjerujući da je tako napisano u *Pravopisu bosanskog jezika* ili drugoj normativnoj literaturi, drugi, pak, rade to smišljeno kako bi omalovažavali normu bosanskog jezika ili i sam bosanski jezik.

Riječ *hlopta* zabilježio je Alija Isaković u svome *Rječniku karakteristične leksike u bosanskom jeziku*. Isaković ima potvrde za riječ *hlopta* iz dva izvora. Jedan je iz knjige Miloša Okuke (*Govor Rame: Uvod, fonološke i morfološke osobine*, Svjetlost, Sarajevo, 1983), a drugi njegova zabilješka iz govora Tešnja.

Riječ *hlopta* prenio je i Dževad Jahić u *Školski rječnik bosanskog jezika*, s naznakom: Tešanj.

Treba, međutim, znati i to da je Okuka riječ zabilježio samo u dva naselja u Rami, od ukupno njih pedeset i osam u kojima je ispitivao govor, te da je i Isakovićovo bilježenje u Tešnju samo nečija idiolektaska značajka, a ne karakteristična pojava.

Treba imati na umu i to da Jahićev *Školski rječnik bosanskog jezika* ima više izvora građe. Jedan od njih je i Isakovićev *Rječnik karakteristične leksike u bosanskom jeziku*. Stoga ne treba čuditi bilježenje riječi *hlopta* u Jahićevu *Rječniku*, jer ju je on, zapravo, preuzeo od Isakovića, a to je i grafički obilježio u *Rječniku* i uz riječ dao naznakom da je zabilježena u Tešnju.

Isakovićevu, a kasnije i Jahićevu bilježenje oblika *hlopta* dovelo je do nesporazuma jer su neki, zanemarujući činjenicu da ni jedan od ovih rječnika nije normativni, opravdanje za pripisivanje oblika *hlopta* standardnome bosanskom jeziku počeli tražiti u tim rječnicima.

Isaković je u nekoj vrsti pogovora svome rječniku napisao da je njegov rječnik na izvjestan način “rječnik književno sumnjivih riječi”. I Jahić je, objašnjavajući metodologiju izrade *Školskog rječnika*, u predgovoru napisao da njegov rječnik “ipak nije normativni rječnik”.

Nedovoljno poznavanje ovih činjenica koje se tiču rječnika i bilježenja oblika *hlopta* dovodi i do nerazumijevanja cijeloga problema u vezi sa *h* u riječi *hlopta*. Takvo nerazumijevanje proizlazi i iz tumačenja Roberta D. Greenberga u knjizi *Jezik i identitet na Balkanu* (Srednja Europa, Zagreb, 2005, prevela Anita Peti-Stantić).¹

Evo kako Greenberg piše o fonemu *h* u bosanskom jeziku:

Bošnjačka dijalektalna građa u vezi s fonemom h potakla je kodifikatore novog bosanskog jezika na čuvanje i proširenje upotrebe tog fonema preko onoga što je prihvaćeno u srpsko-hrvatskom standardu koji je prethodio bosanskom. Nove bosanske gramatike i rječnici danas dopuštaju oblike kao: (1) laško (za lako), mehko (za meko), u kojima h ima etimološko opravdanje; (2) hudovica (za udovica), hlopta (za lopta), u kojima h nema etimološkog opravdanja; i (3) sahat (za sat), halat (za alat), havas (za glas), u kojima se h nalazi ili dodaje

u riječima turskog podrijetla. Na taj se način bosanski jezik može razmetati oblicima koji se razlikuju od srpskih i hrvatskih oblika, npr. lako, meko, udovica, lopta, sat. Nisu svi suvremeni priručnici dosljedni u navođenju oblika sa h. Na primjer, školsko izdanje bosanskog pravopisa navodi oblike sa h za laško i sahat, ali nema oblika hlopta (Halilović 1999b: 23).² Možda ta nedosljednost ovisi o maternjem govoru autora svakog pojedinog djela. Halilović možda zbog toga daje prednost leksiku svog maternjeg govora Tuholja u kojem nije potvrđen oblik hlopta.

Citirani navodi pokazuju autorovu neupućenost u pojedina pitanja koja su u vezi s bosanskim jezikom. Autor kaže: “Nove bosanske gramatike i rječnici danas dopuštaju oblike kao: (1) *lahko* (za *lako*), *mehko* (za *meko*), u kojima *h* ima etimološko opravdanje.” Ovo nije tačno, jer *h* u *lahak*, *lahko* i *mehak*, *mehko* tu nisu po etimologiji. *Lahak* je nastalo preko praslavenskog **lagъkъ*, što je daljim procesima dalo *lak*. Od istog korijena *lag-* nastalo je i *lako*. *Mehak* je od **mękъkъ*, što je daljim procesima dalo *mek*. Od istog korijena *męk-* nastalo je i *meko*.

Drugi autorov pogrešan navod tiče se imenice *lopta*. Već smo u prethodnom dijelu teksta pokazali da oblik *hlopta* nije naveden ni u jednom izvoru za koji bismo kazali da je normativni. Već je pokazano i to da se takvim ne mogu smatrati Isakovićev i Jahićev *Rječnik*.

Još jedan podatak iz prethodno navedenog Greenbergova citata može ovdje biti za-

nimljiv. On se tiče, prema njegovu mišljenju, “nedosljednosti” u navođenju oblika *lopta* i *hlopta* u savremenim priručnicima za bosanski jezik. Autor kaže: “Možda ta nedosljednost ovisi o maternjem govoru autora svakog pojedinog djela. Halilović možda zbog toga daje prednost leksiku svog maternjeg govora Tuholja u kojem nije potvrđen oblik *hlopta*.”³

Već smo pokazali porijeklo oblika *hlopta* u Jahićevu *Rječniku*. Riječ *nedosljednost*, koja je navedena u prethodnom citatu, nema nikakva opravdanja u kontekstu u kojemu se našla.

Iznenaduje još i upotreba oblika *havas* (za glas), koji navodi Greenberg u dijelu koji smo citirali. Takav je oblik sa fonemom *s* eventualno mogao vidjeti samo u nekoj dijalektološkoj studiji, mada i u to sumnjamo, ali takvoga oblika sa značenjem *glas* nema u *Pravopisu*, niti u *Gramatici*, niti u bilo kojemu rječniku na koji se u svojoj knjizi poziva Greenberg. On je mogao vidjeti oblik *havas* u Isakovićevu i Jahićevu *Rječniku*, ali taj leksem tamo ne znači *glas*, već: *inteligencija*, *viši krugovi*, *naučni krugovi*.

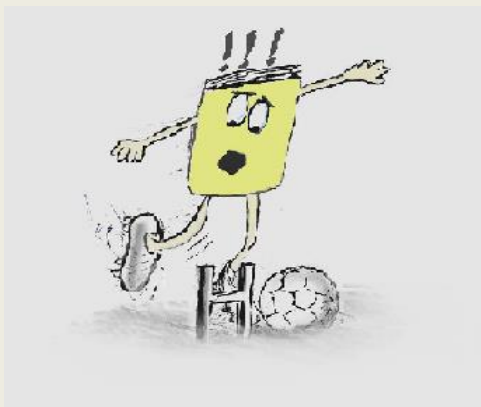
I riječ *halat* potvrđena je u Isakovićevu i Jahićevu *Rječniku*, ali ne i u drugim za koje bismo mogli kazati da su normativni. Ovo je bio samo jedan segment onoga što se pripisuje standardnom bosanskom jeziku u vezi s tzv. pretjerivanjem u upotrebi fonema *h* pa se na taj način “bosanski jezik može razmetati oblicima koji se razlikuju od srpskih i hrvatskih oblika”, kako kaže Greenberg. Komentirati riječ *razmetati* u ovome kontekstu zaista nije potrebno.

¹ Greenberg, Robert D (2004). *Language and Identity in the Balkans: Serbo-Croatian and its Disintegration*. Oxford: Oxford University Press.

² U knjizi je ovdje fusnota 19 u kojoj piše: “Kao što je istaknuo Ford (2001: 116), oblik *hlopta* navodi Jahić (1999b) (*Školski rječnik*, napomena R. B.), ali ga nema u Halilović i dr. (2000.) (*Gramatika*, napomena R. B.).

³ Naprotiv, oblici *hlopta* i *lopta* potvrđeni su u Tuholju (S. Halilović, *Govor Muslimana Tuholja* (okolina Kladnja), Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik, knj. VI, Institut za jezik, Sarajevo, 1990, str. 283), ali profesor Halilović, s pravom, nigdje nije napisao da oblik *hlopta* pripada standardnome bosanskom jeziku.

Glas *h* jeste zastupljeniji u bosanskom jeziku nego u srpskom i hrvatskom, ali da je prisutan i u srpskom i hrvatskom standardnom jeziku, pa nekada i tamo gdje ga nema u bosanskom, pokazuje sljedeća usporedba nekih riječi koje su zabilježene u rječnicima važećih pravopisa (Halilović: *Pravopis bosanskoga jezika*, Babić – Moguš – Finka: *Hrvatski pravopis* i Pešikan – Jerković – Pižurica: *Pravopis srpskoga jezika*).

Ilustracija: S. V.

Bosanski	Hrvatski	Srpski
ajvar	ajvar	ajvar i hajvar
hambar	ambar	ambar bolje nego hambar
kahva	kava	kafa (kava)
aždaha	aždaja	aždaja
buha	buha	buva i buha
čajura	čajura	–
duhan	duhan	duvan (duhan)
duhati	duhati > puhati	duvati i duhati
gluh	gluh	gluv
gruhati	gruhati > gruvati	gruhati / gruvati (P 60)
habati	habati	habati
haber	–	haber
halva	halva	alva i halva
havan	–	avan (havan)
hergela	hergela > ergela	–
historija	historija > povijest	istorija
horoz	–	–
hrapav	hrapav	hrapav
hrpa	hrpa	hrpa
hurma	–	urma
kahva	kava	kafa (kava)
kihati	kihati	kijati
kuhar	kuhar	kuvar (kuhar)
mahana	–	mana
mehlem	mehlem > melem	–
muha	muha	muva / muha
protuha	protuha	protuva (protuha)
proha	proha / proja	proja
promaha	promaha > propuh	promaja

Bosanski	Hrvatski	Srpski
halva	halva	alva / halva
truhlež	trulež	trulež
truhnuti	truhnuti > trunuti	truliti
uho	uho	uvo i uho
uvehnuti	uvehnuti > uvenuti	–
vehnuti	vehnuti > venuti	venuti
vihoriti se	vihoriti / vijoriti	vijoriti
hastal	astal > stol	–
hora	hora	–
horma	–	–
sahat	sat	sat
hrđa	hrđa	rđa
hrvač	hrvač	rvač
lahak	lak	lak
mehak	mek	meko
hlabavo / labavo	–	labaviti
hlupati / lupati	–	–
hurlik / urlik	urlik	–
hudovica / udovica	udovica	–
ohlupina / olupina	–	–
mahrama / marama	marama – ne: mahrama	marama
sahat / sat	sat	sat
zijekati / zijevati	zijevati	zijevati (zijekati je dijalekatsko)

Pogrešnu sliku o “razmetanju” bosanskog jezika upotrebom fonema *h* mogu upotpuniti i ovi podaci o riječima koje su s fonemom *h* bile normirane u *Pravopisu srpskohrvatskog književnog jezika* Aleksandra Belića iz 1950. i *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića iz 1951. godine, koji su bili u upotrebi do izlaska *Pravopisa srpskohrvatskoga / hrvatskosrpskoga književnog jezika* 1960. godine.

U Boranićevu *Pravopisu*, koji je bio pravopisna norma u Hrvatskoj, zabilježeni su ovi oblici sa *h*: *aždaha* i *aždaja*, *buha*, *buzdohan* i *buzdovan*, *duhan* i *duvan*, *gluh*, *havan*, *hendek* i *jendek*, *kihati*, *kihavica*, *mahrama*, običnije *marama*, *mehlem*, običnije *melem*, *muha*, *pastuh*, *proha* i *proja*, *promaha* i *promaja*, *stahor*, *suh*, *uho* i *uvo*.

U Belićevu *Pravopisu*, koji je bio pravopisna norma u Srbiji, zabilježeni su ovi oblici: *buzdovan* = *buzdohan*, *buva* = *buha*, *gluv* = *gluh*, *duvan* = *duhan*, *kijati* = *kihati*, *kijavica* = *kihavica*, *mahrama* (*marama*), *melem* (*mehlem*), *muha* = *muva*, *pastuv* = *pastuh*, *promaja* = *promaha*, *proha* = *proja*, *stahor*, *suh* = *suv*, *truhnuti*, *truhlež*, *uho* = *uvo*, *havan* (*avan*), *hendek* = *jendek*. ■

Refik Bulić profesor je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Tuzli. Objavio je dvanaest knjiga i preko pedeset naučnih i stručnih radova o bosanskom jeziku.

Adijata IBRIŠIMOVIĆ-ŠABIĆ

Bosanskohercegovačka delegacija na Petnaestom međunarodnom kongresu slavista

(20–27. 8. 2013, Minsk, Republika Bjelorusija)

Međunarodni komitet slavista svjetsko je udruženje nacionalnih slavističkih komiteta iz više od 40 pojedinačnih zemalja.

Prema odluci Međunarodnog komiteta slavista, Šesnaesti međunarodni kongres održat će se u Beogradu 2018. godine.

Pod patronatom Vijeća ministara Republike Bjelorusije, u organizaciji Međunarodnog komiteta slavista, Bjeloruskog komiteta slavista i Nacionalne akademije nauka Bjelorusije grad Minsk je ove godine bio domaćin Petnaestog međunarodnog kongresa slavista, koji je trajao nedjelju dana: od 20. do 27. 8. 2013. godine. Na Kongresu je učestvovalo oko šest stotina slavista iz 35 zemalja, od Sjedinjenih Američkih Država i Kanade, preko zemalja zapadne, centralne i jugoistočne Evrope, do Australije i Japana. Među njima je svoje mjesto zauzela i Bosna i Hercegovina, prvi put nakon što je Slavistički komitet u BiH, poslije svog osnivanja 2008. godine, zvanično primljen u Međunarodni komitet slavista na Četnaestom međunarodnom kongresu održanom te godine u Ohridu, te je riječ o historijski važnom događaju za bosanskohercegovačku slavističku naučnu zajednicu.

Međunarodni naučni skupovi slavista na najvišem nivou organiziraju se od 1929. godine, kad je u Pragu održan Prvi međunarodni kongres, nakon čega – svakih pet godina, izuzev tokom Drugog svjetskog rata – slijede Kongresi u drugim gradovima: Varšava (1934), Beograd (1939), koji je pripremljen,

ali nije održan zbog njemačkog napada na Poljsku i početka Drugog svjetskog rata), Moskva (1958), Sofija (1963), Prag (1968), Varšava (1973), Ljubljana i Zagreb (1978), Kijev (1983), Sofija (1988), Bratislava (1993), Krakov (1998), Ljubljana (2003), Ohrid (2008) te, najzad, Minsk (2013).

Slavistički komitet u BiH dobio je mogućnost da na Petnaestom međunarodnom kongresu slavista u Minsku nastupi s delegacijom od pet članova. Ova delegatska mjesta bila su ravnopravno raspodijeljena u tri univerzitetska centra – Sarajevo, Banju Luku i Mostar, s tim da je na sam Kongres otišao samo dio predviđene bosanskohercegovačke delegacije: prof. dr. Sanjin Kodrić, rukovodilac Odjeljenja za književnost i kulturalne studije Slavističkog komiteta u BiH i član Komisije za komparativno proučavanje slavenskih književnosti akreditirane pri Međunarodnom komitetu slavista, profesor na Odsjeku za književnosti naroda BiH Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, u svojstvu šefa bosanskohercegovačke delegacije na Kongresu i ovlaštenog predstavnika Slavističkog komiteta u BiH pri zasjedanju Međunarodnog komiteta slavista; doc. dr. Perina Meić, docentica na Odjelu za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fa-

kulteta Sveučilišta u Mostaru, i mr. Adijata Ibrišimović-Šabić, viša asistentica na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Druga dva člana naše delegacije, među kojima je trebao biti i prof. dr. Senahid Halilović, začetnik i predsjednik Slavističkog komiteta u BiH (profesor na Odsjeku za bosanski, hrvatski i srpski jezik Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu), kao i predstavnik Filološkog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, nisu mogli prisustvovati Kongresu iz objektivnih razloga.

Dajući, između ostalog, prioritet tzv. malim jezicima, književnostima, kulturama te njihovom dostojnom predstavljanju i promociji u okvirima Kongresa, domaćini su posebnu pažnju posvetili bosanskohercegovačkoj delegaciji. Bjeloruska državna novinska agencija Belta, kao i bjeloruska državna radio-televizija, poseban interes, iskazali su za bogatu jezičku, književnu i kulturnu baštinu naše zemlje. ■

Adijata Ibrišimović-Šabić magistrica je književnohistorijskih nauka i viša asistentica na Odsjeku za slavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Autorica je knjige *Kameni spavač Maka Dizdara i ruska književna avangarda* i više naučnih i stručnih radova.

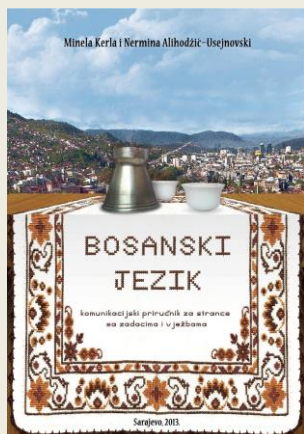

Bosanskohercegovačka delegacija u Minsku

Dženana MEMIŠEVIĆ

Minela Kerla i Nermina Alihodžić-Usejnovski: *Bosanski jezik. Komunikacijski priručnik za strance sa zadacima i vježbama*

(Udruženje lektora i komunikologa u Bosni i Hercegovini,
Sarajevo, 2013)

Bosanski jezik. Komunikacijski priručnik za strance sa zadacima i vježbama autorica Minele Kerle i Nermine Alihodžić-Usejnovski jeste prvi priručnik u Bosni i Hercegovini koji služi za učenje bosanskog jezika a koji sadrži tzv. multimedijalne karakteristike (uređen popis poveznica i linkova različitih internetskih izvora). Riječ je o veoma praktičnom konverzacijskom priručniku na bosanskom jeziku. Namijenjen je strancima koji žele naučiti bosanski jezik kroz kratki kurs na početnom nivou. Priručnik ima 97 strana s ilustracijama.

Autorice su istraživačkim radom identificirale lekseme i konstrukcije koje se koriste u komunikaciji u različitim svakodnevnim situacijama i na različitim mjestima. Te su riječi i konstrukcije predstavile kroz kraće tekstove, vježbe i zadatke i postepenim uvođenjem novih riječi. Učenje svake lekcije olakšano je obrascima za samovrednovanje ortoepije bosanskog jezika, ali i linkovima različitih internetskih izvora, kojim se doprinosi motivaciji u učenju sadržaja. Učenjem osnovnih komunikacijskih fraza korisnici se upo-

znaju i s osnovnim karakteristikama bosanskohercegovačke kulture.

Osnovne karakteristike uređivanja priručnika jesu ilustracije koje prate sadržaj teksta, taksativni rezimeji na početku svake lekcije i na kraju priručnika, uređivanje popisa izvora po APA standardu i stilu te kratki tekstovi sa zadacima i vježbama.

Autorice smatraju da je njihov priručnik, u početnoj verziji zamišljen kao vježbanka, praktičan i lahak za primjenu te da umnogome olakšava učenje bosanskog jezika na višim stepenima učenja. Također smatraju da se ostala sredstva kao što su udžbenici, gramatike i rječnici mogu koristiti paralelno s ovim priručnikom. Njegova je primjena već omiljena kod početnika u učenju i vjerujemo da će on naći svoje mjesto na policama onih koji vole da uče jezik, a i onih koji se bave poučavanjem jezika, jer on znatno olakšava učenje i nudi različite metodičke pristupe u poučavanju. Učenje bosanskog jezika u školi jezika za strance koja se organizira u Udruženju lektora i komunikologa u Bosni i Hercegovini koncipirana je upravo na ovom priručniku. On omogućava da se lahko nauče naj-

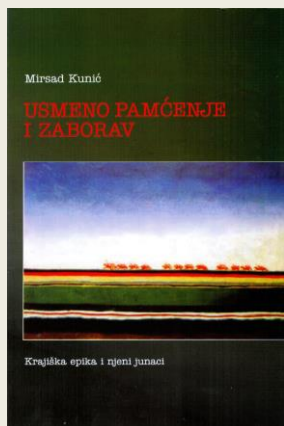
neophodnije riječi, rečenice i fraze sporazumijevanja, a također i strancima može olakšati snalaženje u različitim životnim situacijama u bosanskohercegovačkim gradovima.

Ovaj priručnik može biti veoma koristan i djeci u pripremnoj nastavi. Igrom i zanimljivim slikama mogu se zabaviti i naučiti dosta novoga. Uz to može biti od pomoći i roditeljima, jer čak ni oni ponekad nemaju ideju kako zabaviti djete, a ovo je jedan od savršenih načina. Djeca mogu učiti slova, brojeve, vježbati zapažanje i grupiranje riječi kroz 17 lekcija: *Pisma, Pozdravljanje i upoznavanje, Na aerodromu, U gradu, U hotelu, Brojevi, Sahat, Mjeseci, Novac, Zanimanja, U banci, U općini, Boje, U tržnom centru, Na pijaci, Na fakultetu i Porodica.*

Šest recenzenata recenziralo je ovaj priručnik, što dovoljno govori o interdisciplinarnoj i profesionalnoj fleksibilnosti njegovih autorica. Pozitivan stručni sud o knjizi dali su prof. dr. Dževad Jahić, doc. dr. Elvira Čemalović-Dilberović, mr. sci. Safet Velić, mr. sci. Admir Čerim, Selman Repišti, MA psih., i Amra Bajrić, prof.

Dženana Memišević je master bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika – lektorski smjer i diplomirana žurnalistica. Predsjednica je Udruženja lektora i komunikologa u Bosni i Hercegovini te lektorica na FACE televiziji.

Mirsad Kunić: *Usmeno pamćenje i zaborav. Krajiška epika i njeni junaci* (Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, 2012)

Knjiga Mirsada Kunića uzoran je primjer znanstvene studije čiji je koncept i diskurs realiziran s pretpostavkom o širem krugu adresata, čitatelja i čitateljica koji ne pripadaju isključivo akademskim krugovima ili stručnjacima na području usmene epike. Njegov govor / priča zasigurno će osvojiti čak i skeptični interpretativni um, uvjeren da se na polju usmene poezije više ništa novo ne može reći, da je ta oblast književne tradicije zauvijek arhivirana u prošlosti. Ovaj će skeptični čitalački subjekt u Kunićeveu tekstu upravo biti suočen s pitanjima, teorijama i projektima pamćenja i zaboravljanja usmenih tekstova u polju nauke o književnosti. Ispostavit će se da autor Kunić ne samo da te usmene tekstove provodi na onu stranu tzv. *floating gap* (prema konceptu egiptologa Jana Assmana, simbolički jaz koji povezuje ili razdvaja procese kulturnog i komunikativnog pamćenja) nego ih i interpretira na inovativan način, u kolaboraciji s različitim modernim teorijskim pristupima.

Knjiga se sastoji iz tri tematsko-problematički diferencirana dijela. U prvom dijelu objašnjavaju se karakteristike same pojavnosti krajiške epike, prvenstveno hi-

storiografskim informacijama. Drugi se dio bavi njezinim specifičnim junacima te njihovom klasifikacijom, dok se u trećem dijelu, kao završna razmatranja, intepretira hronotop krajiške epike te intersubjektivne relacije likova koji se pojavljuju u krajiškim epskim pjesmama.

Polazeći od stava da “usmeno epsko pjevanje nije nikakav u sebi zatvoreni depersonalizirani povijesno-kulturološki čin” (str. 9), autor će naglasak staviti na epske junake / likove epskih pjesama, te otvoriti prostor za ispitivanje njihovih povijesnih prototipa. Naglašavajući da epski likovi predstavljaju “male junake povijesti”, autor će istaknuti prednost novohistorističkog pristupa književno-povijesnoj građi. Prema postavkama tog pristupa “u prošlost treba ulaziti upravo preko malih ljudi i sitnih događaja, te izrazito subverzivnom nakanom demontirati krajnje ideologiziranu povijest monumenata, odnosno, dekonstruirati veliku priču, i razbiti je na milion malih” (str. 23). Ovakav teorijski pristup epskom svijetu, napomenimo, i sam je izrazito subverzivan, budući da remeti uobičajenu pretpostavku o tome da je baš taj svijet izgrađen na monumentalističkom (epskom) kodu,

koji uvijek postulira veliku / kolektivnu priču nauštrb male / subjektivne. Međutim, autor će svoj inicijalni stav argumetirati upravo pričama i višestrukim interpretacijama epskih likova koji nisu samo plošni negativni Kolektiva, nego uvelike individualizirani subjekti čije akcije ukazuju na “rubnu” ili graničnu prirodu krajiške epike, na takav njezin hibridni identitet u kome, gotovo po pravilu, dolazi do spojeva suprotstavljenih strana pa se epski svijet, upravo po tim dekonstruktivističkim principima obrtanja, maskiranja, miješanja, razgrađuje i razvija unutar samog sebe. Važan prilog Kunićeve studije predstavlja i sistematizacija dosadašnjih pristupa klasifikaciji epskih junaka, koja se načelno razvija u sljedećim teorijsko-metodološkim premisama: folklorističkom, mimetičko-historijskom, strukturalno-naratološkom te strukturalno-gramatičkom. Folkloristički i historijski pristup općenito se zasnivaju na teoriji odraza te tako ne doprinose *književnoj analizi* krajiške epske pjesme, dok su posljednja dva pristupa dosljedno imanentna i temelje se na strukturalističkoj i naratološkoj interpretaciji.

Autor naglašava da je legitimitet svakog tumačenja ne-

osporan, ali da se, međutim, strukturalno-naratološki pristup pokazuje kao takav koji *narative junaka* može interpretirati na način koji najbolje odgovara prirodi epske pjesme. Tako će autor, u drugom dijelu studije, nekolicini odabranih i “najpoznatijih” epskih junaka pristupiti integrišući saznanja prethodnih tumačenja, s naglaskom na strukturalno-naratološku analizu, ali ih i dopuniti savremenim teorijama pamćenja i novohistoričističkim čitanjima. Tako će na jednom mjestu Kunić (str. 21) reći: “Prošlost se uprisutnjuje historiografskim tekstovima, ali i predajom, pa i epskom pjesmom, pa i, ako hoćete, pisanim književnošću, jednom riječju – tekstovima, pismeno ili usmeno oblikovanim.” Niz

Erna Murić magistrica je književnohistorijskih nauka. Viša je asistentica na Filozofskom fakultetu Univerzитета u Tuzli. Autorica je više radova iz oblasti književne kritike i romana *Jedanaest poglavlja čekanja*, za koji je 2008. godine dobila Godišnju nagradu Društva pisaca TK.

junaka koje autor interpretira krajnje fleksibilnim teorijskim aparatom, uvezujući historiju, usmenu predaju i intertekstualne odnose unutar epsko-lirskog korpusa, završava se vanrednom ličnosti Budaline Tala, lika za koga autor zaključuje da predstavlja osobenost, specifikum bošnjačke epike. Nigdje još u epskoj pjesmi (hrvatskoj ili srpskoj) ne dolazi do pojave lika koji na takav radikalno ironičan i autorefleksivan način oličava “granični identitet” krajiškog junaka i istovremeno ironičnim pomjeranjem preko granica samog epskog koda omogućava tom kodu oblikotvorni i značenjski razvoj.

U završnim razmatranjima autor tako ističe da se topos

granice na primjeru krajiške epike može višestruko tumačiti: kao spoj tekstualne i historijske zbilje, kao realni prostor Krajine / serhata / granice, a najevidentnije upravo na primjeru krajiških epskih junaka. “Epski krajiški junak je jedan takav identitet, drugačiji u odnosu na one unutra ili vani, zapravo, bogatiji za prekogranična iskustva (...) Taj višak iskustva, pokušao sam prepoznati kroz rad na ovoj studiji”, zaključuje Kunić. *Usmeno pamćenje i zaborav* akribična je i ozbiljna znanstvena studija, ali isto tako i “knjiga” u onom, sada već nostalgичnom smislu, kao priča za kojom posežete da biste krenuli na neko putovanje, nesigurni kamo ćete stići. ■

Nova knjiga

Izdavač: Centar za kulturu i obrazovanje
Tešanj, 2013, 383 str.

Halid BULIĆ

Deset brojeva časopisa *Pismo*

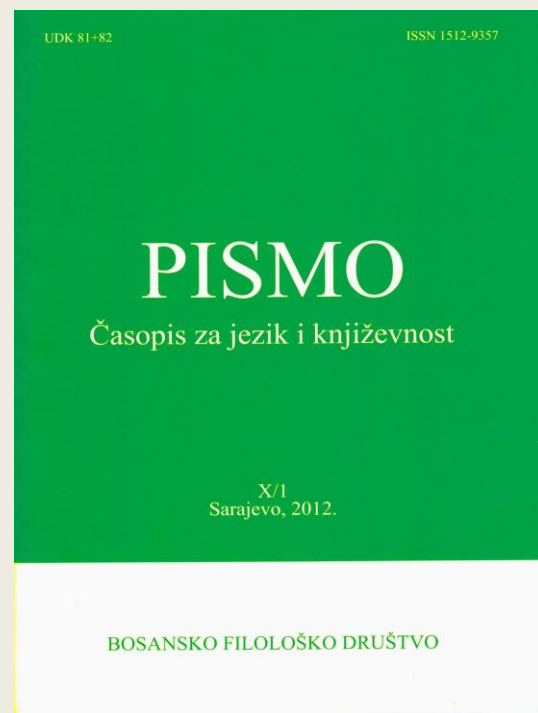
Časopis za jezik i književnost *Pismo* izlazi od 2003. godine a izdaje ga Bosansko filološko društvo. Objavljuje se jedanput godišnje i krajem 2012. godine štampan je njegov deseti broj. U savremenom je trenutku u Bosni i Hercegovini prilično teško postići i samu redovnost izlaženja naučnog časopisa te je postizanje kvaliteta u takvim okolnostima još veći podvig. Može se reći da Bosansko filološko društvo zaslužuje čestitke i za jedno i za drugo.

Uvodna riječ prvog broja časopisa započinje veoma obeshrabrujućim riječima da “nema sumnje da živimo u mračnim vremenima”, “kad je princip isplativosti i aktualnosti postao temeljnim orijentiranjem djelovanja” i kad su jezik i književnost “definitivno postali glavnim poligonima za raznolike političke igre”. Međutim, takve negativne okolnosti shvaćene su kao motiv, a ne kao prepreka za pokretanje *Pisma*. Na istom su mjestu članovi redakcije iskazali nadu da će časopis nadživjeti njihove trenutne ambicije da ga pokrenu i da će “naći svoje mjesto u naučnoj javnosti”. Časopis *Pismo* ostvario je oba ta cilja. To potvrđuju i njegova dugovječnost i činjenica da je *Pismo* danas jedan od najutjecajnijih lingvističkih časopisa u Bosni i Hercegovini i regiji.

Od 2003. do 2012. godine u *Pismu* je sto trideset šestero autora objavilo 254 teksta, koji su razvrstavani u više rubrikâ: *Rasprave i članci: Jezik* (93), *Rasprave i članci: Književnost* (83), *Prilozi* (7), *Osvrti i prikazi* (67) i *Gostujući prilozi i članci* (3). U desetom broju objavljena je i bibliografija radova objavljenih u *Pismu*, na osnovu koje navodimo podatke o broju autora i radova. Od početka do posljednjeg objavljenog broja urednik

Pisma je Ismail Palić. *Pismo* je indeksirano u *Modern Language Association (MLA)* bazi podataka.

Jednu deceniju nakon prvog broja *Pisma* može se reći da su vremena i dalje “mračna”, da je princip isplativosti i aktualnosti i dalje temeljni orijentir djelovanja kao i da su jezik i književnost (možda i više nego prije?) poligoni za raznolike političke igre. U takvim se okolnostima još snažnije osjeća potreba za naučnim časopisima koji objektivno sagledavaju i predstavljaju jezik i književnost, pa makar oni izlazili samo jedanput godišnje. ■

Halid BULIĆ

Objavljen deveti broj časopisa *Bosanski jezik*

Časopis *Bosanski jezik* izlazi od 1997. godine. Izdavač mu je Odsjek za bosanski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli. U časopisu se objavljuju radovi iz bosnistike, slavistike, opće i kontrastivne lingvistike te iz drugih srodnih oblasti. Jedan je od rijetkih naučnih časopisa u Bosni i Hercegovini posvećenih isključivo temama koje se tiču jezika i književnosti. Indeksiran je u *EBSCO* i *C.E.E.O.L.* bazama podataka.

Deveti broj *Bosanskog jezika* posvećen je dr. Almi Granov, koja je iznenada preminula 29. 3. 2013. godine, neposredno prije predaje časopisa u štampu.

U ovom broju objavljeno je ukupno 15 tekstova. Od toga je 10 originalnih naučnih radova – 7 iz oblasti lingvistike i 3 iz nauke o književnosti. Autori naučnih radova iz oblasti lingvistike su: Ivo Pranjković (“Gramatika glagola stanja”), Erminka Zilić (“*Gibt es*

und ob-Sätze in der deutschen Sprache? Und ob es sie gibt! – Kontrastivna analiza *und ob*-rečenica u njemačkom i odgovarajućih sredstava u bosanskom jeziku”), Meliha Hrustić (“Semantičke uloge pridjeva u njemačkom i ekvivalenti u bosanskom jeziku”), Adisa Imamović (“Utjecaj tranzitivnosti na figurativnu upotrebu nominalizacija”), Senka Ahmetović-Palić (“Sadašnji particip u engleskom vs. glagolski prilog sadašnji u bosanskom jeziku”), Refik Bulić (“Distribucija prozodema u ekavsko-jekavskim govorima tešanjско-maglajskog kraja”) te Sanel Hadžiahmetović Jurida, Tanja Pavlović i Alma Jahić (“Error Analysis in Translation Studies”).

Autori naučnih radova iz nauke o književnosti su Anisa Avdagić (“Smrtno ozbiljna drugost: narativno svjedočenje o produkciji golog života”), Vedad Spahić (“Sidranova poetička samoporicanja”) i Erna Murić (“Žensko pismo i de/konstrukcija narativnog identiteta u romanu ‘Žene. Glasovi’ Jasmine Musabegović”).

Ovaj broj donosi i pregledni rad Hurije Imamović “Sintaksička i stilska vrijednost napredne upotrebe infinitiva i prezenta s veznikom *da* u službi dopuna modalnim i faznim glagolima”.

Osim ovih radova u časopisu su objavljene i dvije bibliografije, jedan prikaz knjige te *In memoriam* dr. Almi Granov, koji je napisala Hasnija Muratagić-Tuna. “Bibliografiju radova o jeziku i književnosti koji su objavljeni u *Zborniku radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli* (ISSN 1512-6021) do 2011. godine” priredila je Edna Klimentić, a “Bibliografiju bosanskohercegovačke dijalektologije do 2012. godine” Refik Bulić. Erna Murić napisala je tekst “Nacionalna književna povijest u rekonstrukciji”, u kome je predstavljena knjiga Sanjina Kodrića *Književnost sjećanja: Kulturalno pamćenje i reprezentacija prošlosti u novijoj bošnjačkoj književnosti* (Slavistički komitet, Sarajevo, 2012). ■

Alma Granov
(1968–2013)

Početna

Novosti

Aktivnosti

Publikacije

O nama

Arhiva

English

Deutsch

Türkçe

O Institutu

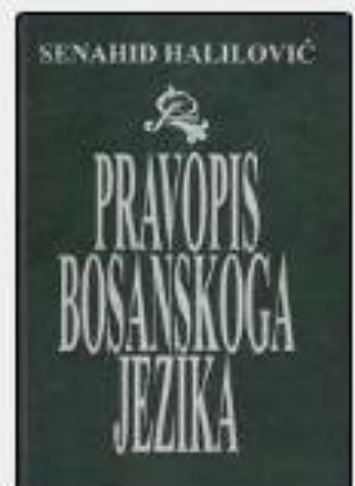
Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli stručno je i naučno udruženje koje je osnovano 2. marta 2013. godine.

Cilj je *Instituta* okupljanje mladih istraživača i naučnika koji će svoje aktivnosti usmjeravati u naučne, istraživačke, obrazovne i društvene svrhe sa željom da se bave:

- istraživanjem i predstavljanjem rezultata svojih istraživanja iz područja bosanskog jezika i književnosti, folkloru, povijesti i drugih sadržaja bosanskohercegovačke kulture;
- izradom raznih naučnih studija, elaborata i projekata;
- unapređenjem razvoja lingvistike i srodnih nauka;
- afirmacijom naučnog i istraživačkog rada iz oblasti bosnistike i nauke o jeziku uopće te dodjeljivanjem nagrada i priznanja za rezultate postignute u tome;
- izdavanjem časopisa te različitih naučnih, stručnih i drugih publikacija;
- organiziranjem različitih naučnih i stručnih skupova iz oblasti jezika i književnosti: simpozija, kongresa, ljetnih škola, škola bosanskog jezika, seminara, kolokvija, tribina, okruglih stolova, rasprava i kurseva, savjetovanja, stručnog usavršavanja, susreta nastavnika, profesora, lektora, prevodilaca, književnih večeri, raznih škola i kurseva bosanskog jezika;
- organiziranjem takmičenja očenika i studenata u poznavanju lingvistike te bosanskog jezika i književnosti.

Institut za bosanski jezik i književnost ima i sljedeće ciljeve:

- ustanovljava i dodjeljuje nagrade i posebna priznanja za najuspješnije umjetničke, stručne i naučne radove iz oblasti jezika i književnosti, za prijevode ili radove o prevodenju, kao i nagrade za životno djelo zaslužnim pojedincima;
- informira javnost o svojoj djelatnosti;
- obavlja i druge potrebne djelatnosti kao što je jezičko uređivanje i lektoriranje raznih tekstova.

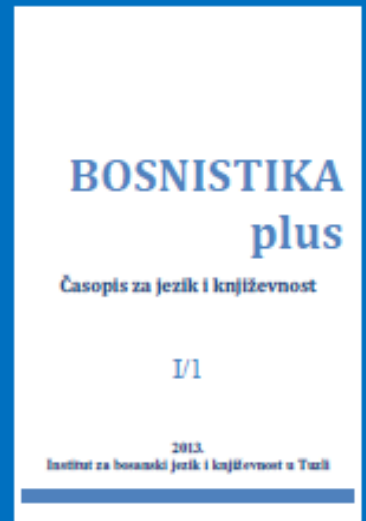

USKORO

Bosnistika plus

Časopis za jezik i književnost

Časopis *Bosnistika plus* objavljuje naučne i stručne radove iz oblasti bosanskog jezika i književnosti, radove iz slavistike te radove iz svih oblasti lingvistike. U časopisu se objavljuju razni prilozi, ocjene, osvrti i prikazi knjiga i drugih publikacija iz oblasti bosnistike i drugih lingvističkih disciplina. Izdaje ga Institut za bosanski jezik i književnost u Tuzli. Izlazi jedanput godišnje.

Poštovani čitaoci,

prvi broj magazina za jezik i književnost Lingvazin nastao je kao rezultat rada malog broja entuzijasta, uglavnom članova i saradnika Instituta za bosanski jezik i književnost u Tuzli. Lingvazin je namijenjen svima, a ne samo ljudima koji se profesionalno bave proučavanjem jezika i književnosti. Nadamo se da ćete ga preporučiti i svojim poznanicima i da ćete svaki broj Lingvazina shvatiti kao poziv na saradnju. Svoje komentare i prijedloge u vezi s oblikom ili sadržajem Lingvazina možete poslati na e-mail institut@izbjik.ba. Na istu adresu možete poslati kraće radove, prikaze knjiga i slične priloge koji se tiču jezika i književnosti. U Lingvazinu možete i oglasiti svoje manifestacije, kurseve, proizvode, usluge i organizacije. Informacije o njima brzo će i jednostavno doprijeti do čitalaca, jer je Lingvazin besplatan i distribuira se elektronski.

Redakcija